

Šis projektas
finansuojamas Europos
Sąjungos Teisių, lygybės
ir pilietiškumo programos
(2014-2020) lėšomis

Lietuvos
Žmogaus
teisių
centras

NOMOSHITI

Sociologinės apklausos „Lyčių stereotipai mokyklose“ *Mokytojų ir moksleivių nuostatų Apžvalga*

Sociologinės apklausos ataskaita parengta įgyvendinant projektą „BRIDGE: vietos bendruomenių stiprinimas efektyviai kovai su smurtu lyties pagrindu artimoje aplinkoje“. Apžvalgos turinys atspindi tik rengėjų nuomonę ir požiūrį. Europos Komisija neatsako ir neprisiima atsakomybės už jo turinį.

TURINYS

Apklauso tikslas ir metodologinė prieiga.....	3
Mokytojų ir moksleivių apklauso rezultatai.....	5
I tema: Stereotipines nuostatas atspindintys klausimai.....	5
II tema. Lyčių normas atspindintys klausimai.....	11
III tema: Stereotipinės elgesio normos pagal lytis.....	18
IV tema. Tarpasmeniniai santykiai lyčių požiūriu.....	23
V tema. Požiūris į smurtą lyties pagrindu.....	29
Apklauso rezultatų apibendrinimas.....	37

Apklausa „Lyčių stereotipai mokyklose” tikslas ir apimtis

- Pamatuoti gimnazijų ir progimnazijų moksleivių nuostatas apie lyčių vaidmenis ir lyčių stereotipus, siekiant išsiaiškinti kokį poveikį stereotipinės nuostatos daro moksleivių elgesiui normalizuojant smurtą lyties pagrindu.
- Pamatuoti gimnazijos ir progimnazijos mokytojų nuostatas apie lyčių vaidmenis ir lyčių stereotipus, siekiant įvertinti nuostatų pokytį projekto pradžioje ir pabaigoje

Klausimai sudaryti remiantis keliais šaltiniais, remiantis lyčių nuostatų skalėmis, sudarytomis Pulewitz ir Barker (2008) ir adaptuotomis Jungtinių tautų programos UN Women tyrimuose siekiant pamatuoti nuostatas apie lyčių normas, vyriškumą, moterų ir vyrų socialinių vaidmenų suvokimą, seksualinio ir kitokio tipo smurto atpažinimą ir požiūrį į smurtą lyties pagrindu. Lyčių nuostatų skalė siekia pamatuoti su lytimi susijusias nuostatas (gender-related attitudes).

Apklausa vyko 2020 sausio mėn.

Apklausa imtis:

Apklausa vyko pasirinktose 3 Lietuvos savivaldybėse. Iš viso apklausta 457 moksleiviai ir 177 mokytojai 9 mokyklose (po 3 mokyklas kiekvienoje savivaldybėje).

Lentelė 1. Apklaustų moksleivių ir mokytojų skaičius pagal savivaldybes

	Savivaldybė 1	Savivaldybė 2	Savivaldybė 3	Iš viso
Moksleiviai	143	167	154	457
Mokytojai	61	58	58	177

Lentelė 2. Apklausti moksleiviai ir mokytojai pagal lytį

	Moterys	Vyrai	Kita	Nenurodė	Iš viso
Moksleiviai	245	206	5	1	457
Mokytojai	156	20	1	-	177

Lentelė 3: Apklausti moksleiviai pagal amžių

Amžius	N
15	45
16	388
17	24
Iš viso	457

Lentelė 4. Apklausti mokytojai pagal darbo stažą

Stażas	N
Mažiau nei 20	47
Daugiau nei 20	130
Iš viso	177

Apklausa rezultatų paklaida neviršija 1 proc.

Atliktos apklausos duomenys apibendrinti ir pateikti pagal klausimyne suskirstytas temas:

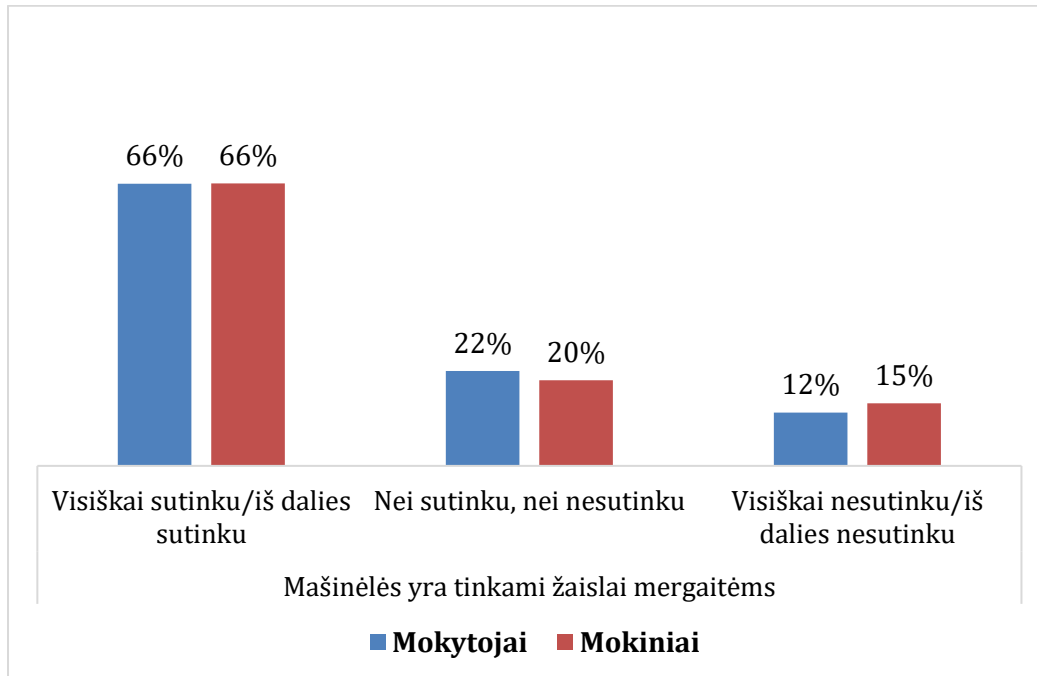
- lyčių stereotipinės nuostatos, apibūdinant mergaičių ir berniukų „tinkamus“ pomėgius ir pasirinkimų kryptis;
- lyčių normas atspindinčios nuostatos, susijusios su socialiniais vaidmenimis;
- stereotipinės nuostatos, susijusios su moterų ir vyrų elgsena;
- nuostatos apie tarpasmeninius santykius;
- požiūris į smurtą lyties pagrindu.

Moksleivių ir mokytojų apklausos rezultatai

I tema: Stereotipines nuostatas atspindintys klausimai

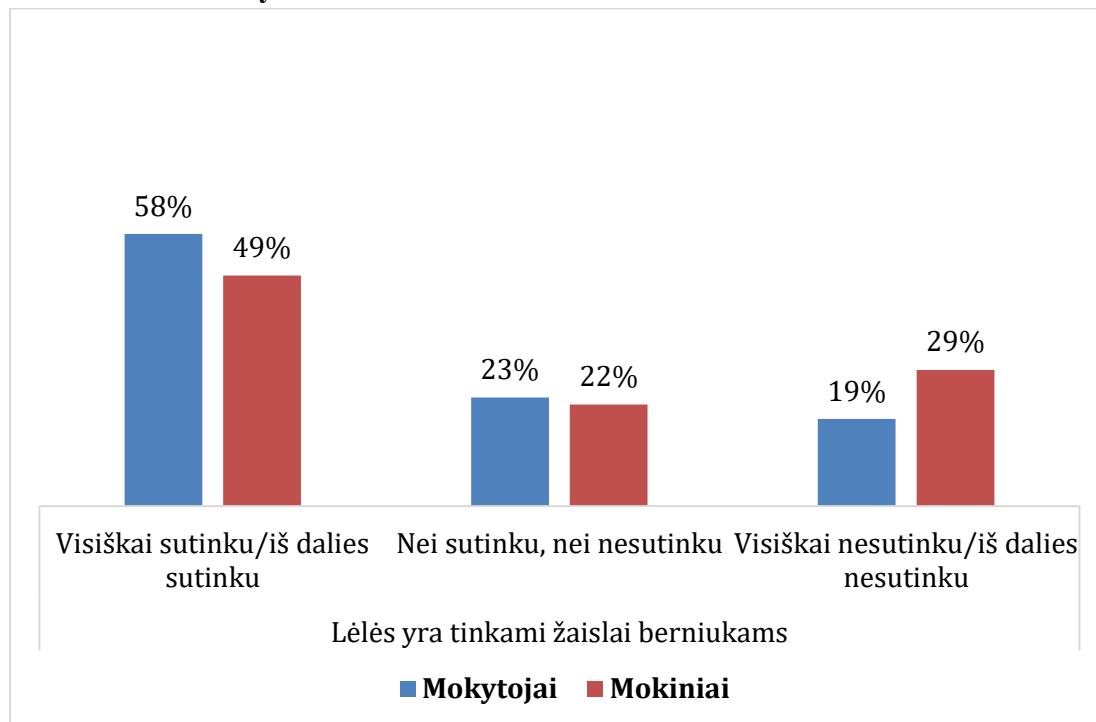
Apklausiant moksleivius ir mokytojus, siekiama pamatuoti, kokios nuostatos vyrauja apie „tinkamus“ pomėgius, pasirinkimus ir įvaizdžius pagal lytį ir kaip šios nuostatos sustiprina arba susilpnina lyčių stereotipus.

Grafikas 1: Mašinėlės yra tinkami žaislai mergaitėms

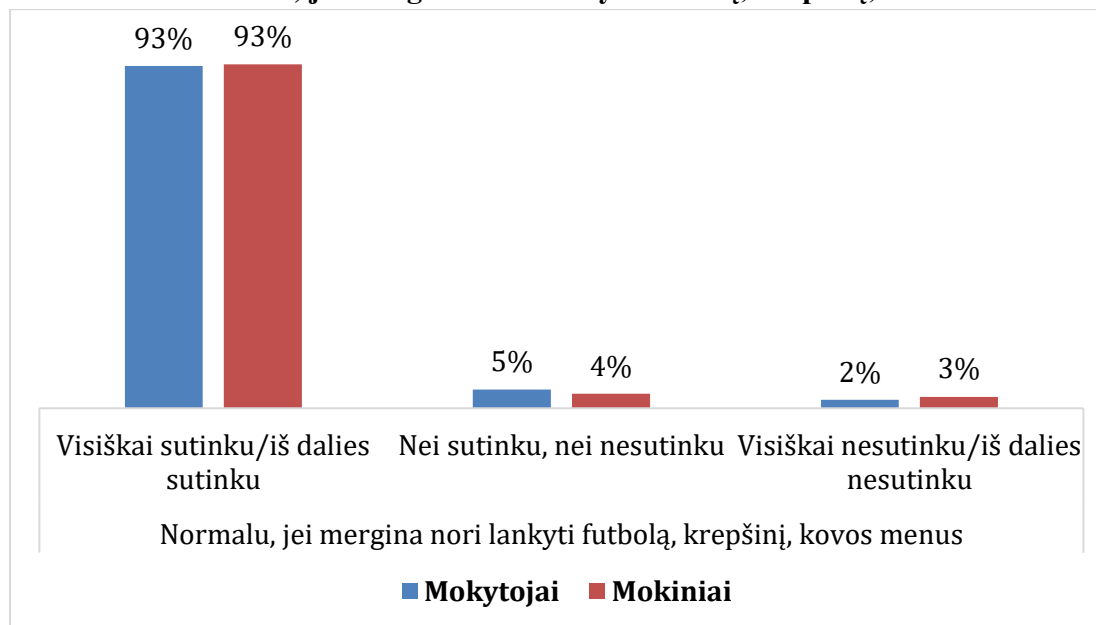
Mašinėlės yra tinkami žaislai mergaitėms. 66% tiek mokinių, tiek mokytojų visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu, 22% mokytojų ir 20% mokinių nei sutiko, nei nesutiko, o 12% mokytojų ir 15% mokinių iš dalies ar visiškai nesutiko.

Grafikas 2: Lėlės yra tinkami žaislai berniukams

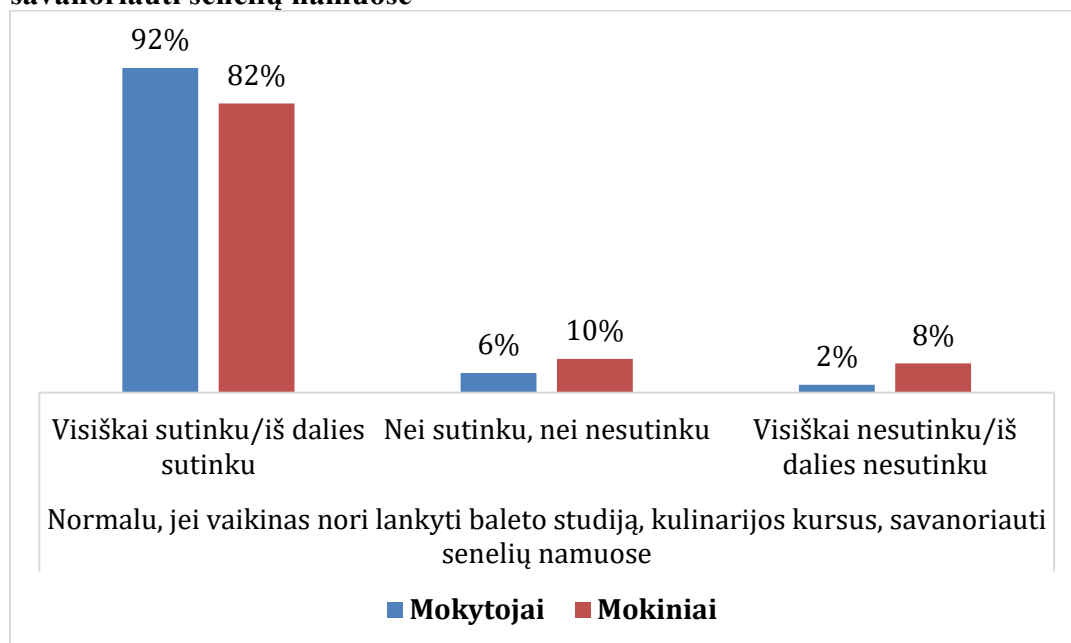
Lėlės yra tinkami žaislai berniukams: 58% mokytojų ir 49% mokinių visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu, 23% mokytojų ir 22% mokinių nei sutiko, nei nesutiko. 29% mokinių ir 19% mokytojų iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu.

Grafikas 3. Normalu, jei mergina nori lankyti futbolą, krepšinį, kovos menus

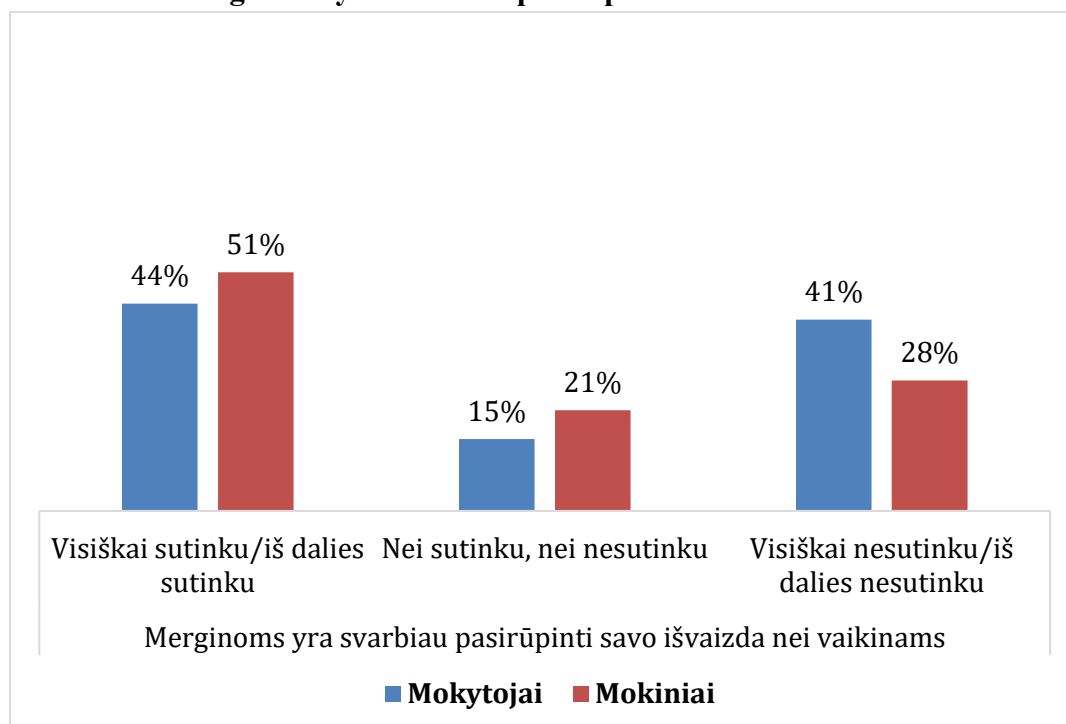
Normalu, jei mergina nori lankyti futbolą, krepšinį, kovos menus: 93% tiek mokinių, tiek mokytojų visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu, tik 3% mokinių ir 2% mokytojų iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu.

Grafikas 4. Normalu, jei vaikas nori lankyti baletą, kulinarijos kursus, savanoriauti senelių namuose

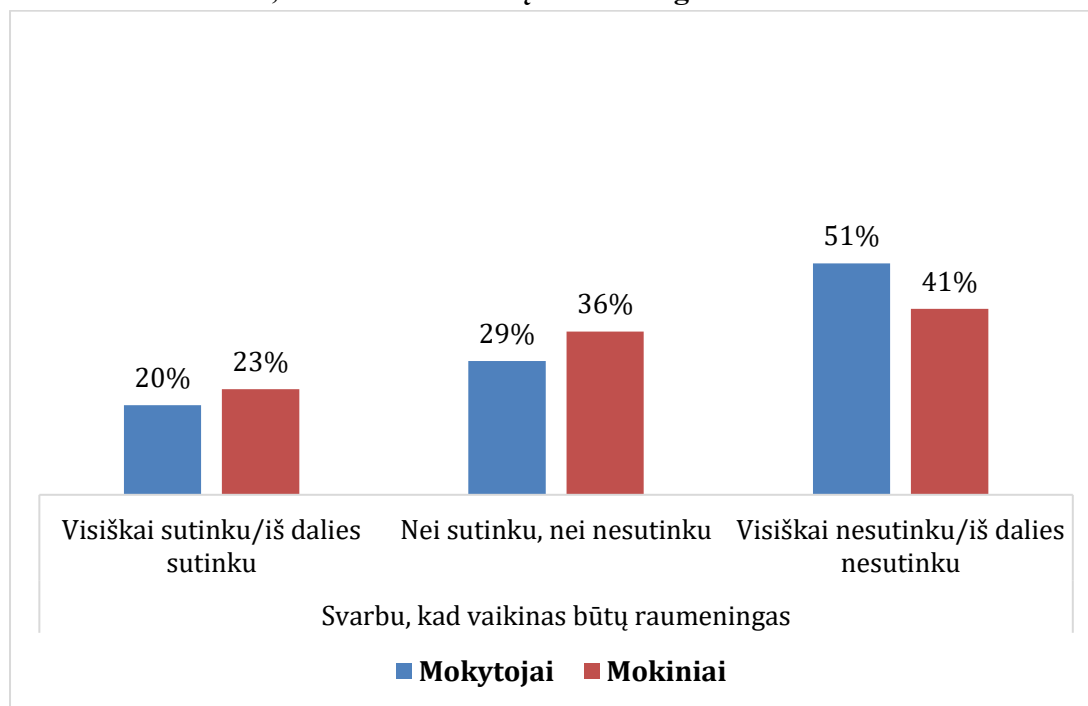
Normalu, jei vaikas nori lankyti baletą, kulinarijos kursus, savanoriauti senelių namuose: 92% mokytojų ir 82% mokinių visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu, 10% mokinių ir 6% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko. Tik 2% mokytojų ir 8% mokinių iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu.

Grafikas 5. Merginoms yra svarbiau pasirūpinti savo išvaizda nei vaikinams

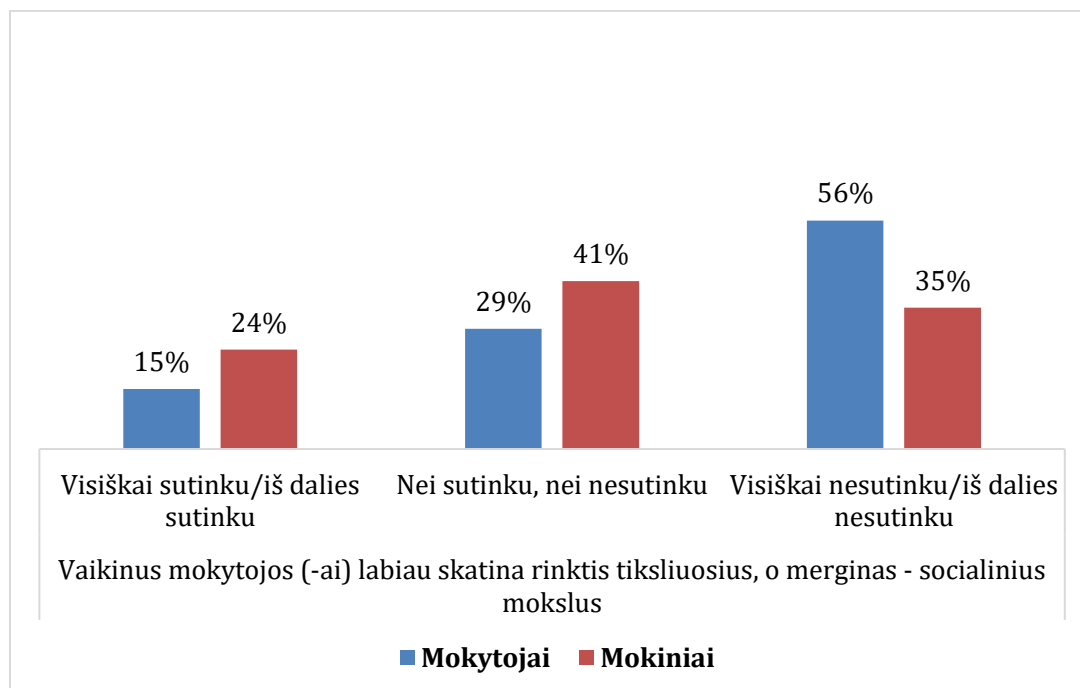
Merginoms yra svarbiau pasirūpinti savo išvaizda nei vaikinams: 51% mokinių ir 44% mokytojų visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu, 41% mokytojų ir 28% mokinių iš dalies ar visiškai nesutiko. 21% mokinių ir 15% mokytojų su teiginiu nei sutiko, nei nesutiko.

Grafikas 6. Svarbu, kad vaikinai būtų raumeningas

Svarbu, kad vaikinai būtų raumeningas: 51% mokytojų ir 41% mokinių iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu, 36% mokinių ir 29% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko, o 23% mokinių ir 20% mokytojų visiškai ar iš dalies sutiko.

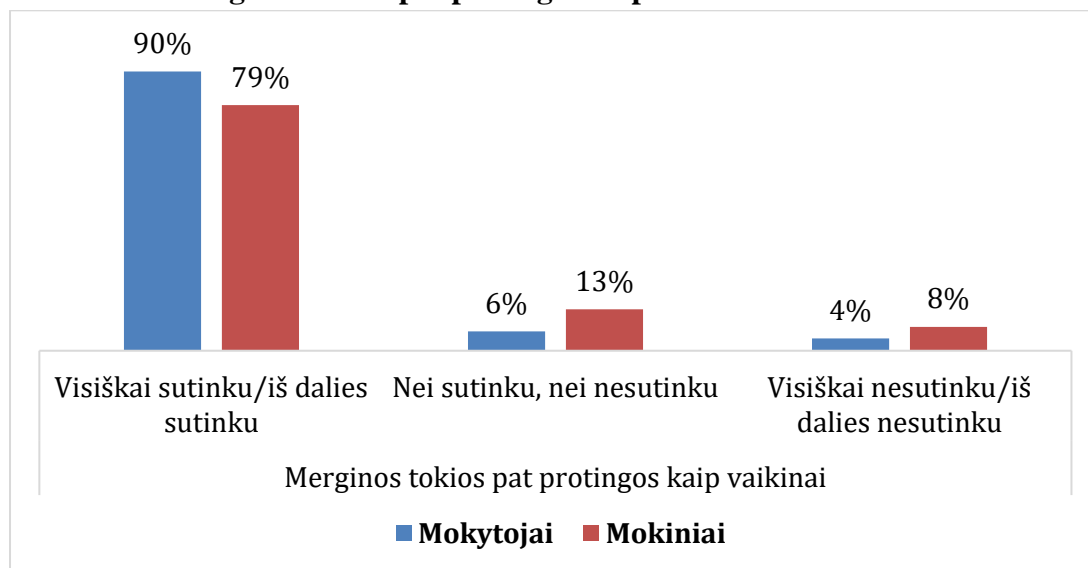
Grafikas 7. Vaikinus mokytojos (-ai) labiau skatina rinktis tiksluosius, o merginas – socialinius mokslus

Vaikinus mokytojos (-ai) labiau skatina rinktis tiksluosius, o merginas - socialinius mokslus: su šiuo teiginiu 56% mokytojų ir 35% mokinių iš dalies ar visiškai nesutiko, 41%

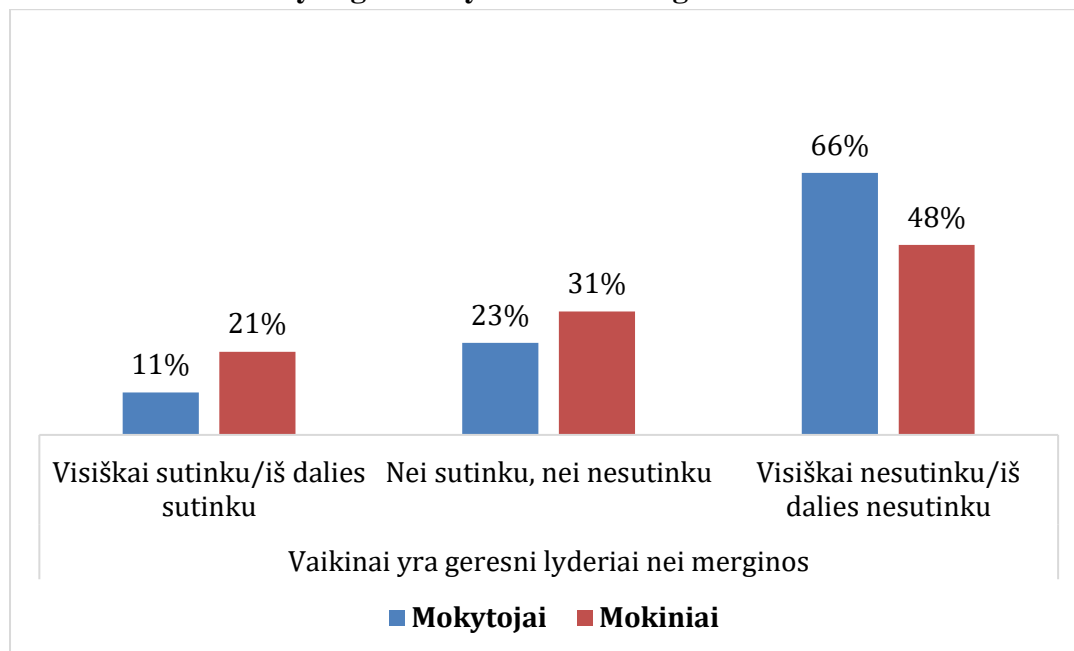
mokinių ir 295 mokytojų nei sutiko, nei nesutiko, o 24% mokinių ir 15% mokytojų visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu.

Grafikas 8. Merginos tokios pat protingos kaip vaikinai

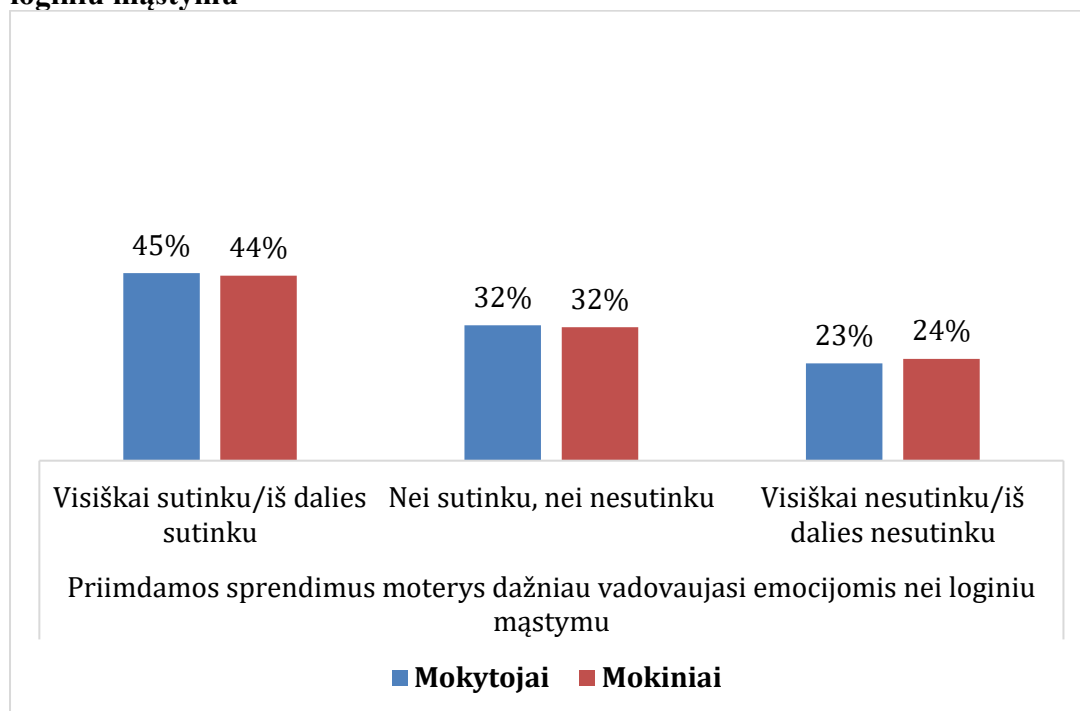
Merginos tokios pat protingos kaip vaikinai: 90% mokytojų ir 79% mokinių visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu, 13% mokinių ir 6% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko. Tik 8% mokinių ir 4% mokytojų iš dalies ar visiškai nesutiko.

Grafikas 9. Vaikinai yra geresni lyderiai nei merginos

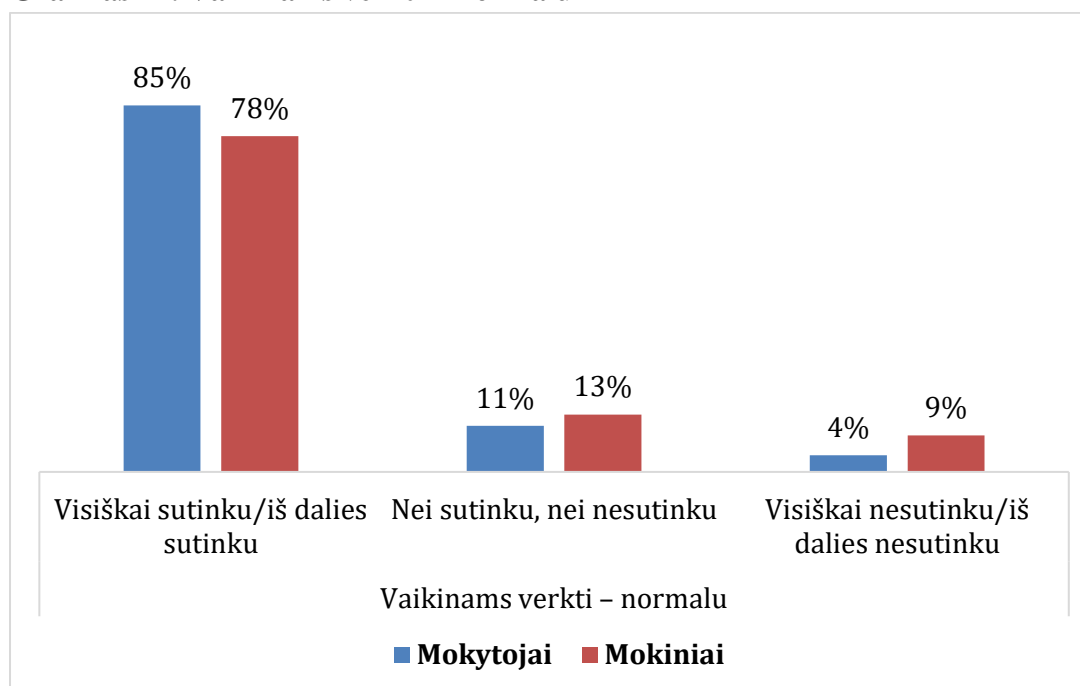
Vaikinai yra geresni lyderiai nei merginos: 66% mokytojų ir 48% mokinių iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu, 31% mokinių ir 235 mokytojų nei sutiko, nei nesutiko. 21% mokinių ir 11% mokytojų visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu.

Grafikas 10. Priimdamos sprendimus moterys dažniau vadovaujasi emocijomis nei loginiu mąstymu

Priimdamos sprendimus moterys dažniau vadovaujasi emocijomis nei loginiu mąstymu: 45% mokytojų ir 44% mokinių visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu, po 32% mokinių ir mokytojų nei sutiko, nei nesutiko. 24% mokinių ir 23% mokytojų iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu.

Grafikas 11. Vaikinams verkti – normalu

Vaikinams verkti - normalu: 85% mokytojų ir 78% mokinių visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu, 13% mokinių ir 11% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko, o tik 9% mokinių ir 4% mokytojų iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu.

*

Apibendrinant mokytojų ir moksleivių apklausos duomenis galima pastebėti **kintantį mokytojų ir moksleivių požiūrį į lyčių stereotipus**. Ši kaita atsiskleidžia kalbant apie merginų ir vaikinų pomėgius ir pasirinkimus. Mokytojai ir moksleiviai labiau linkę sutikti, kad merginos ir vaikinai galėtų žaisti vienodais žaislais, turėti pomėgius įvairiose srityse ir jų gebėjimai neturėtų būti skirstomi pagal lytį. Apklausa rodo pokyčius priimant vyrų emocinę raišką. Mokytojai ir moksleiviai sutinka, kad vaikinams verkti normalu, ir tik kas dešimtas apklaustųjų neturi aiškios pozicijos šio teiginio atžvilgiu. Panašūs pokyčiai pastebimi ir visuomenės nuomonės reprezentatyvioje apklausoje,¹ kurioje 76% respondentų pritarė nuostatai, jog vyrams verkti normalu.

Nepaisant pozityvių kaitos apraiškų, mokytojai ir moksleiviai dažniau išreiškia stereotipines nuostatas išvaizdos klausimais. Beveik pusė mokytojų ir šiek tiek daugiau moksleivių mano, kad merginoms išvaizda labiau rūpi nei vaikinams. Nors apie pusė respondentų linkę nesutikti su teiginiu, kad vaikinams yra svarbu būti raumeningiems, vidutiniškai trečdalis mokytojų ir moksleivių neturi tvirtos nuomonės šio teiginio atžvilgiu, ir apie ketvirtadalis pritaria. Reprezentatyvioje visuomenės nuomonės apklausoje² galima matyti, kad apie pusė apklaustųjų pritaria teiginiui, kad vyrui svarbu raumeninga išvaizda, o abejojančių tik apie 10 procentų.

Išsiskyrė mokytojų ir moksleivių nuostatos **apie profesinį orientavimą**. Apie ketvirtadalis moksleivių mano, kad mokytojai skatina vaikus rinktis tiksliuosius, o merginas socialinius mokslus. Mokytojai labiau linkę nepritari šiam teiginiui, tačiau apie trečdalis mokytojų ir du pentadaliai moksleivių neturėjo tvirto atsakymo, o tai leidžia daryti prielaidą, kad abi respondentų grupės linkusios normalizuoti esamas tendencijas švietime ir darbo rinkoje pagal lytį, kuomet moterys renkasi ir dirba socialinėje sferoje, o vyrai – IT, inžinerijos ir kitų tikslųjų mokslų srityse.

Kalbant apie **lyderystę**, respondentų, mokytojų ir moksleivių, atsakymuose atsispindi stereotipinės nuostatos. Nors mokytojai ir moksleiviai linkę nepritari teiginiui, kad vaikinai geresni lyderiai nei merginos, didelis procentas neapsisprendusių rodo, kad moksleiviai labiau nei mokytojai yra linkę lyderystės įgūdžius priskirti vyrams, o ne moterims. Beveik pusė respondentų linkę pritari stereotipinei nuostatai, kad moterys emocijomis vadovaujasi daugiau nei loginiu mąstymu, o apie trečdalis respondentų neturi aiškios pozicijos šio teiginio atžvilgiu.

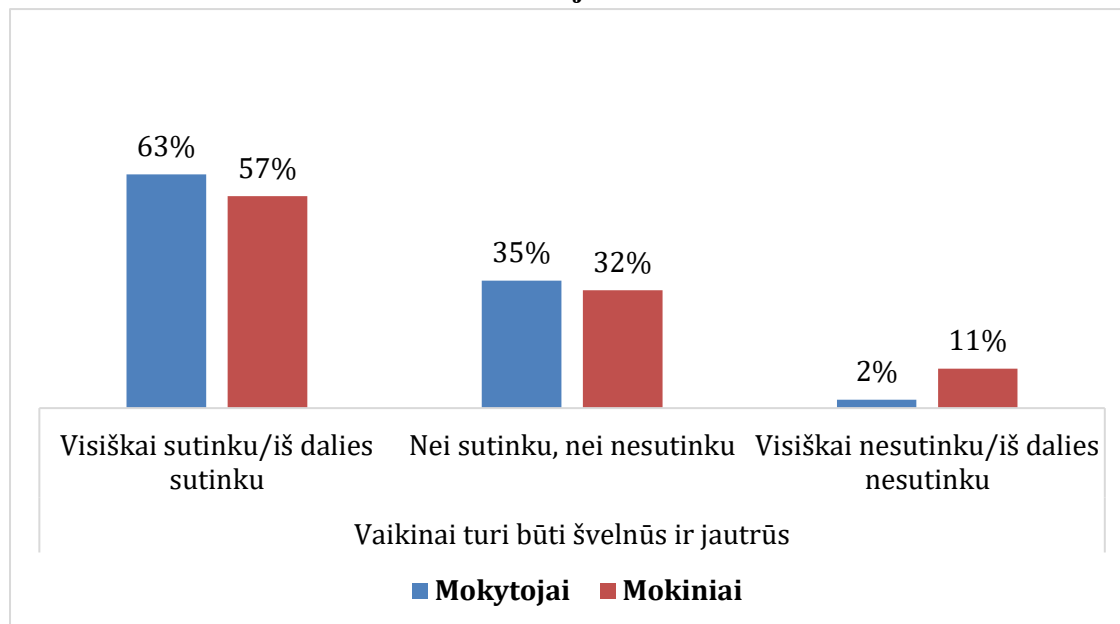
¹ Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. 2018. Reprezentatyvi visuomenės nuomonės apklausa apie lyčių stereotipus ir smurtą. p. 9 (toliau – LKGT)

² LGKT, p. 15

II tema. Lyčių normas atspindintys klausimai

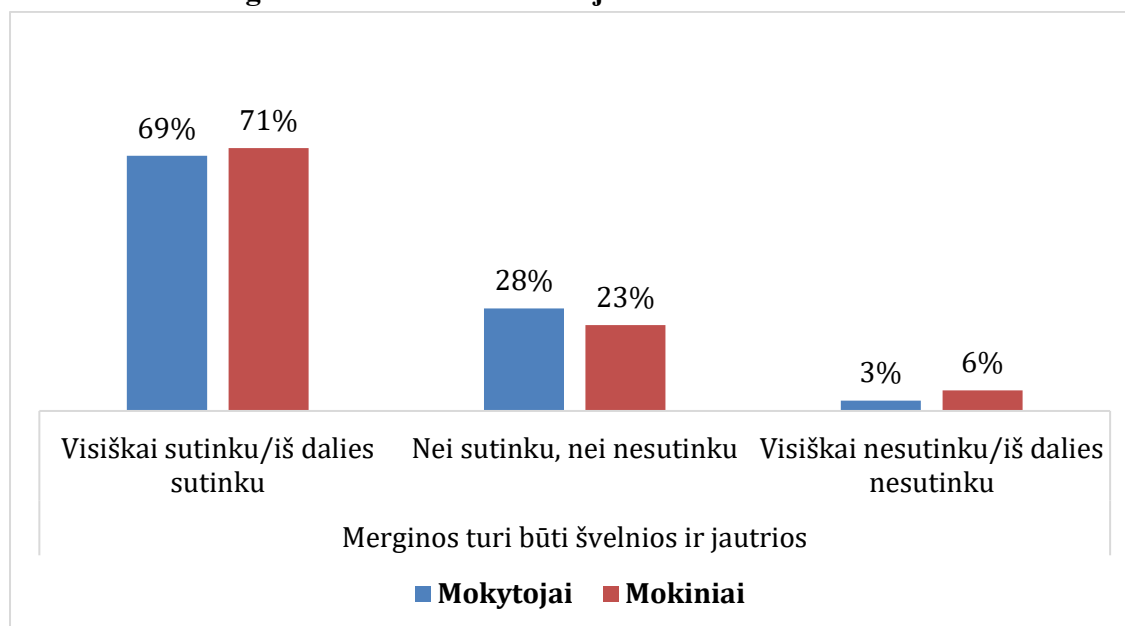
Lyčių normas atspindintys klausimai susieti su socialiniais vaidmenimis, siekiant išsiaiškinti respondentų nuostatas apie socialinius moterų ir vyrų vaidmenis ir šių vaidmenų raišką šeimoje ir visuomenėje.

Grafikas 12. Vaikiniai turi būti švelnūs ir jautrūs

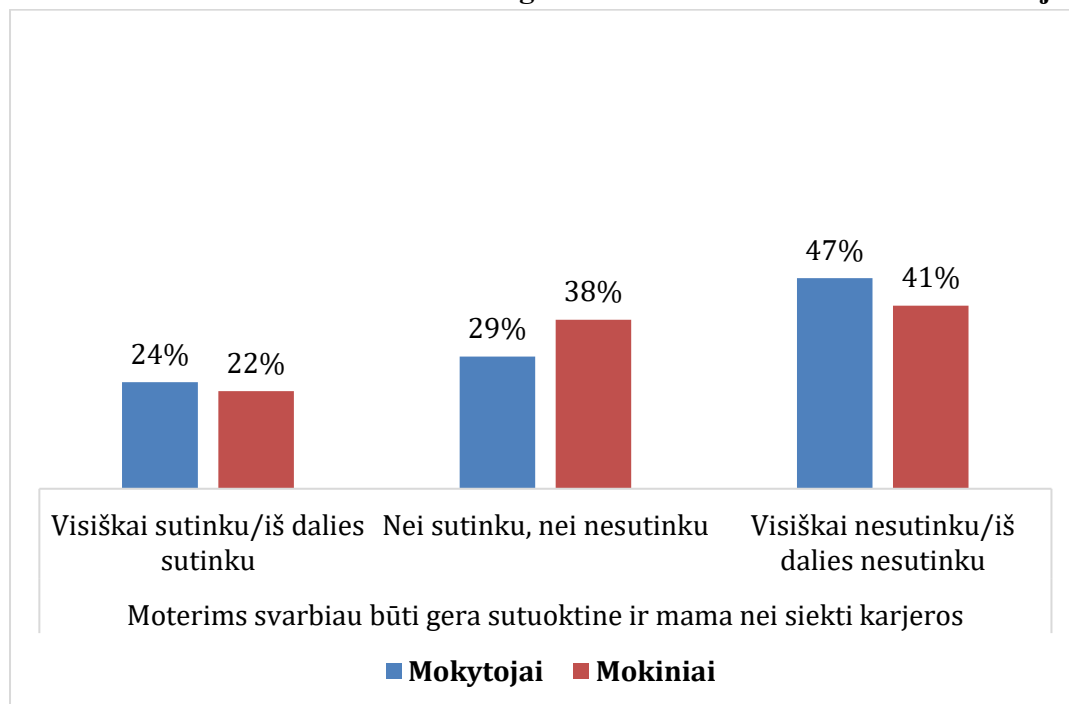
Vaikiniai turi būti švelnūs ir jautrūs: 63% mokytojų ir 57% mokinių visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu, 35% mokytojų ir 32% mokinių nei sutiko, nei nesutiko, o tik 11% mokinių ir 2% mokytojų iš dalies ar visiškai nesutiko.

Grafikas 13. Merginos turi būti švelnios ir jautrios

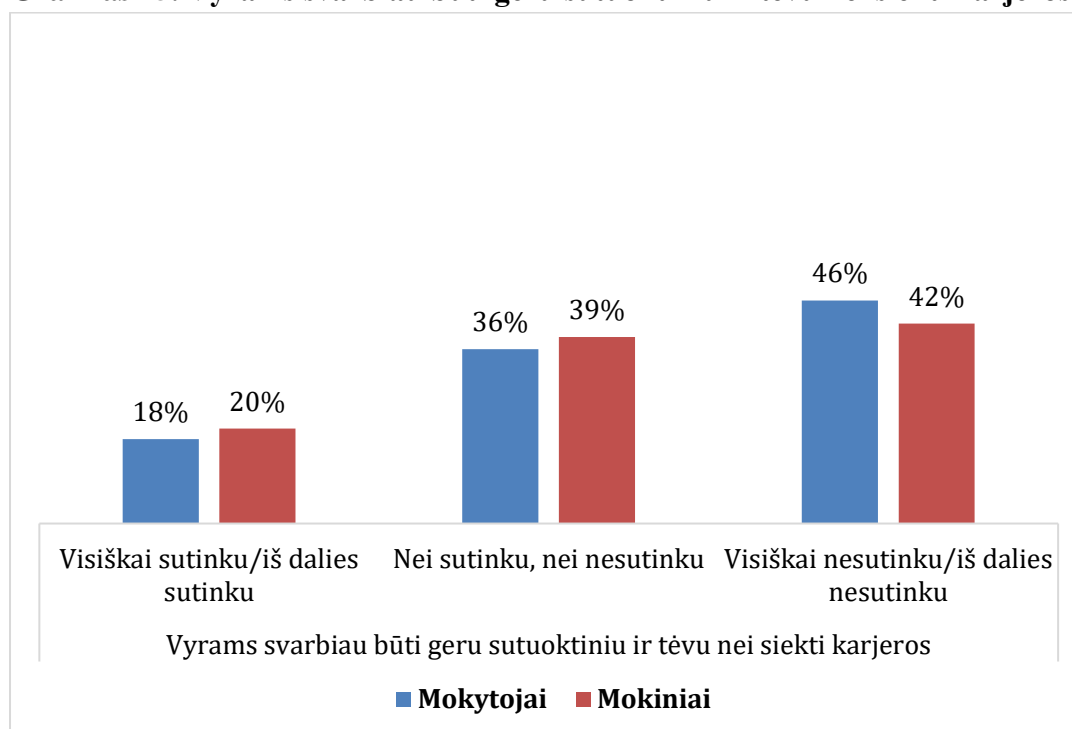
Merginos turi būti švelnios ir jautrios: 71% mokinių ir 69% mokytojų visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu, 28% mokytojų ir 23% mokinių nei sutiko, nei nesutiko. Tik 6% mokinių ir 3% mokytojų iš dalies ar visiškai nesutiko.

Grafikas 14. Moterims svarbiau būti gera sutuoktine ir mama nei siekti karjeros

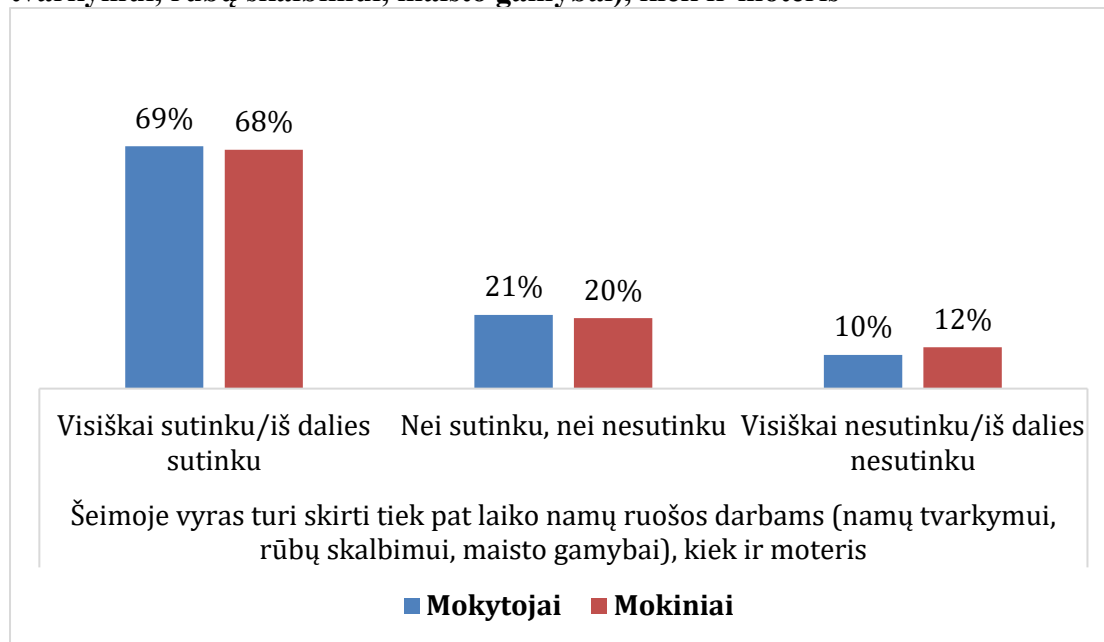
Moterims svarbiau būti gera sutuoktine ir mama nei siekti karjeros: 47% mokytojų ir 41% mokinių iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu, 38% mokinių ir 29% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko. 22% mokinių ir 24% mokytojų visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu.

Grafikas 15. Vyrams svarbiau būti geru sutuoktiniu ir tėvu nei siekti karjeros

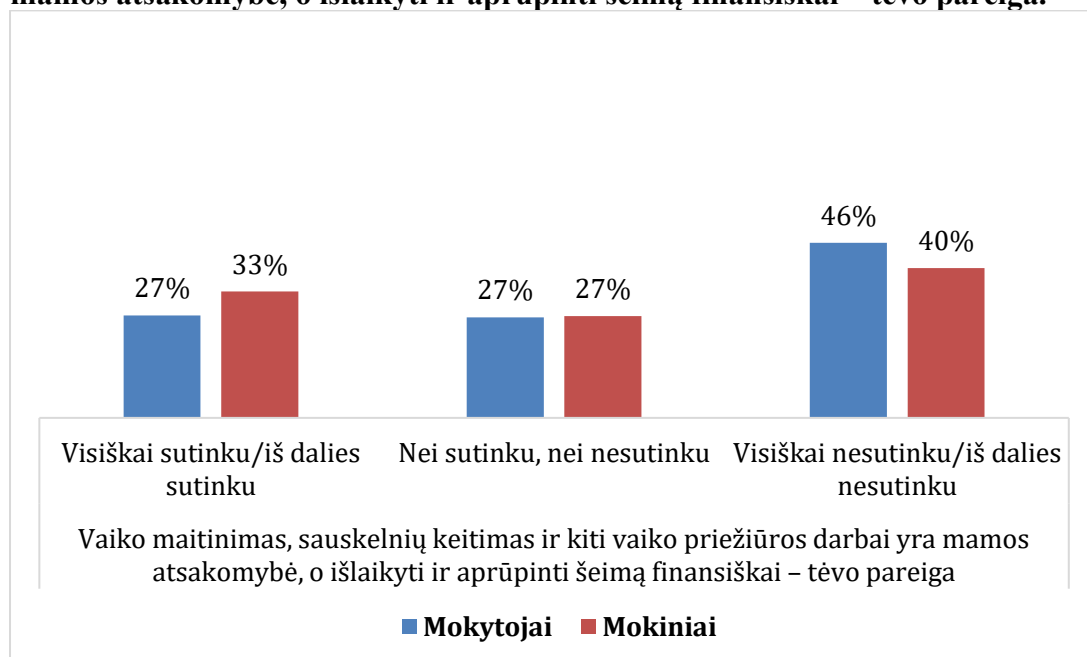
Vyrams svarbiau būti geru sutuoktiniu ir tėvu nei siekti karjeros: 46% mokytojų ir 42% mokinių iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu, 39% mokinių ir 36% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko, 20% mokinių ir 18% mokytojų visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu.

Grafikas 16. Šeimoje vyras turi skirti tiek pat laiko namų ruošos darbams (namų tvarkymui, rūbų skalbimui, maisto gamybai), kiek ir moteris

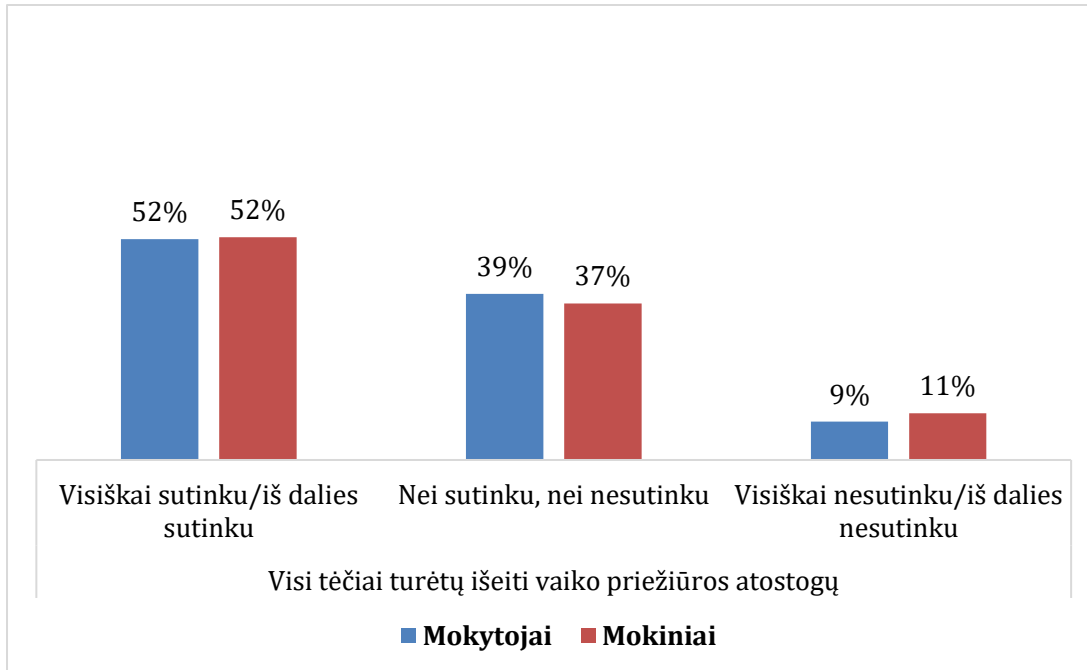
Šeimoje vyras turi skirti tiek pat laiko namų ruošos darbams (namų tvarkymui, rūbų skalbimui, maisto gamybai), kiek ir moteris: 69% mokytojų ir 68% mokinių visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu, 21% mokytojų ir 20% mokinių nei sutiko, nei nesutiko. 12% mokinių ir 10% mokytojų iš dalies ar visiškai nesutiko.

Grafikas 17 Vaiko maitinimas, sauskelnių keitimas ir kiti vaiko priežiūros darbai yra mamos atsakomybė, o išlaikyti ir aprūpinti šeimą finansiškai – tėvo pareiga.

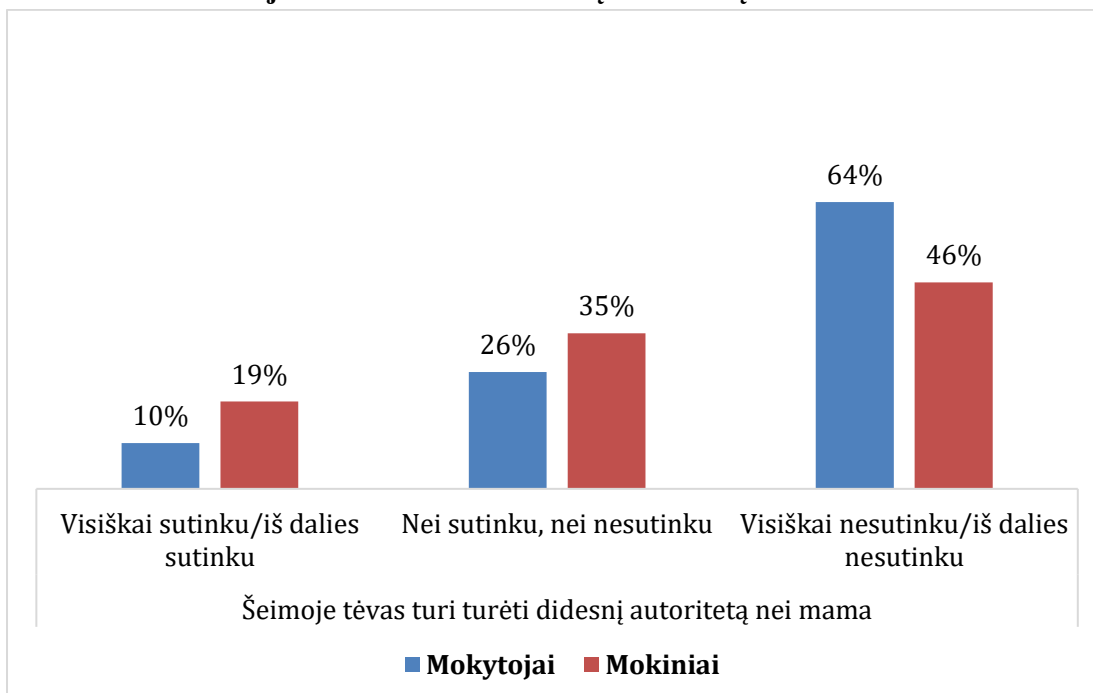
Vaiko maitinimas, sauskelnių keitimas ir kiti vaiko priežiūros darbai yra mamos, o išlaikyti ir aprūpinti šeimą finansiškai - tėvo pareiga: 46% mokytojų ir 40% mokinių iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu, 33% mokinių ir 27% mokytojų visiškai ar iš dalies sutiko. Po 27% mokinių ir mokytojų nei sutiko, nei nesutiko.

Grafikas 18. Visi tėčiai turėtų išeiti vaiko priežiūros atostogų

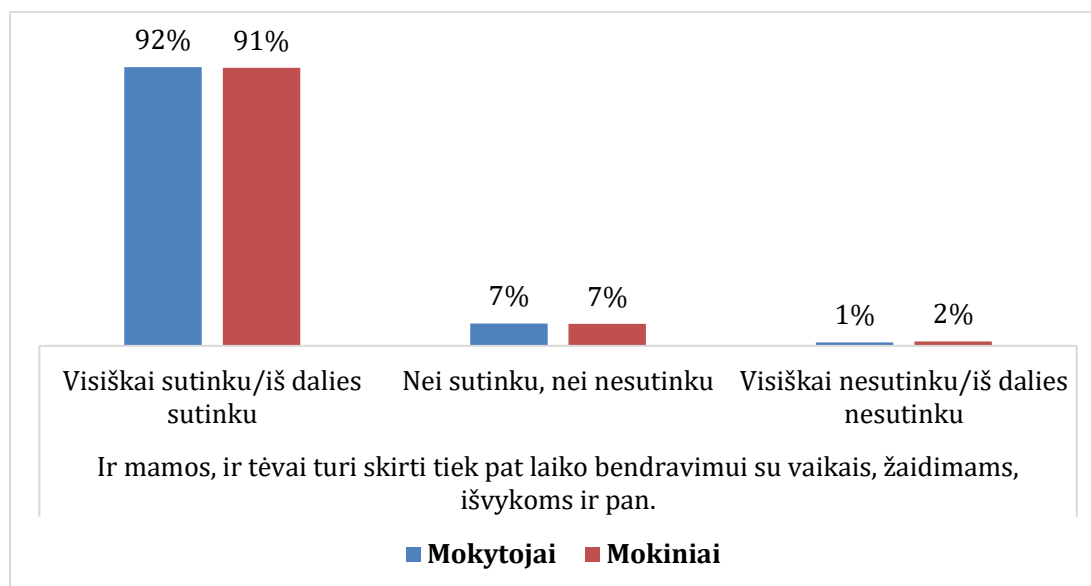
Visi tėčiai turėtų išeiti vaiko priežiūros atostogų: po 52% mokytojų ir mokinių visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu, 39% mokytojų ir 37% mokinių nei sutiko, nei nesutiko. 11% mokinių ir 9% mokytojų iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu.

Grafikas 19. Šeimoy tėvas turi turėti didesnę autoritetą nei mama

Šeimoje tėvas turi turėti didesnę autoritetą nei mama: 64% mokytojų ir 46% mokinių iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu, 35% mokinių ir 26% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko, 19% mokinių ir 10% mokinių visiškai ar iš dalies sutiko.

Grafikas 20. Ir mamos ir tėvai turi skirti tiek pat laiko bendravimui su vaikais, žaidimams, išvykoms ir pan.

Ir mamos, ir tėvai turi skirti tiek pat laiko bendravimui su vaikais, žaidimams, išvykoms ir pan.: 92% mokytojų ir 91% mokinių visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu, po 7% mokinių ir mokytojų nei sutiko, nei nesutiko, ir tik 2% mokinių ir 1% mokytojų iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu.

*

Apibendrinant šio skyriaus rezultatus, pastebima tendencija, kad, nepaisant suvokimo, kad ir merginos, ir vaikinai turi būti švelnūs ir jautrūs, atsiskleidžia stereotipinė nuostata, kad merginoms tai labiau priskirtina savybė. Su tuo respondentai – ir mokytojai, ir moksleiviai – sutinka vienodai. Šiek tiek išsiskiria **požiūris dėl vaikinų savybės būti švelniam ir jautriam**. Lyginant su reprezentatyvia visuomenės nuomonės apklausa, kurioje 89% respondentų pritaria nuostatai, kad vyrai turi būti rūpestingi, švelnūs ir jautrūs, moksleivių ir mokytojų apklausos rezultatai rodo mažesnę pritarimą šiai nuostatai.

Mokytojai ir moksleiviai beveik vienodai pritaria nuomonei, kad **karjeros siekimas** yra svarbi moterų ir vyrų gyvenimo dalis. Tai pastebima atsakymuose apie moters vaidmenį šeimoje priešpriešą karjeros siekiui, kuomet ir mokytojai, ir moksleiviai nepitaria nuostatai, kad moteriai svarbiau yra šeima nei karjera. Panašiai respondentai mano ir apie vyro vaidmenį siekiant karjeros. Tačiau nemažas procentas (daugiau nei trečdalis) respondentų aiškiai neišreiškė savo pozicijos šių teiginių atžvilgiu. Visuomenėje vyrauja nuostata (taip mano 53% respondentų), kad vyrui rūpintis savo karjera yra svarbiau nei moteriai.³

³ LGKT, 2018, p. 25.

Apklausoje pastebima tendencija, kad respondentai pritaria **vienodam laiko pasidalinimui buityje**. Taip manančių yra šiek tiek daugiau nei du trečdaliai. Absoliuti dauguma (91%) apklausoje dalyvavusių mokytojų ir moksleivių pritarė teiginiui, kad ir mamos, ir tėčiai turi skirti vienodai laiko bendravimui su vaikais. Reprezentatyvios visuomenės apklausos rezultatai rodo panašias tendencijas, kuomet dauguma respondentų (77%) pritaria teiginiui, kad vyrai turi skirti vienodai laiko bendravimui su vaikais kaip ir moterys.⁴ Nepaisant pritarimo teiginiam apie vienodą laiko pasiskirstymą šeimoje, tik apie pusė respondentų pritaria teiginiui, kad **tėčiai turi išeiti vaiko priežiūros atostogų**, ir daugiau nei trečdalis neturi aiškios pozicijos šio teiginio atžvilgiu. Kalbant apie **tradicinius moters ir vyro vaidmenis ir darbų pasidalinimą** moterims priskiriant visą vaiko priežiūros našta, o vyrams šeimos maitintojo pareigas, beveik kas trečias respondentas, ir mokytojas, ir moksleivis, pritaria šiam teiginiui ir beveik trečdalis neturi pozicijos. Tai leidžia daryti prielaidą, kad toks supratimas atspindi Lietuvoje vyraujančias praktikas ir požiūrį į tradicinius moters ir vyro vaidmenis šeimoje. Kaip rodo Europos lyčių lygybės instituto parengtas Lyčių lygybės indeksas, 41% Lietuvos moterų kasdien vaikų ar kitų šeimos narių priežiūrai skiria ne mažiau nei valandą savo laiko. Tai daro tik 24% vyrų.⁵

Du trečdaliai mokytojų ir mažiau nei pusė moksleivių linkę nepritarti teiginiui, kad šeimoje **tėtis turi turėti didesnę autoritetą** nei mama.

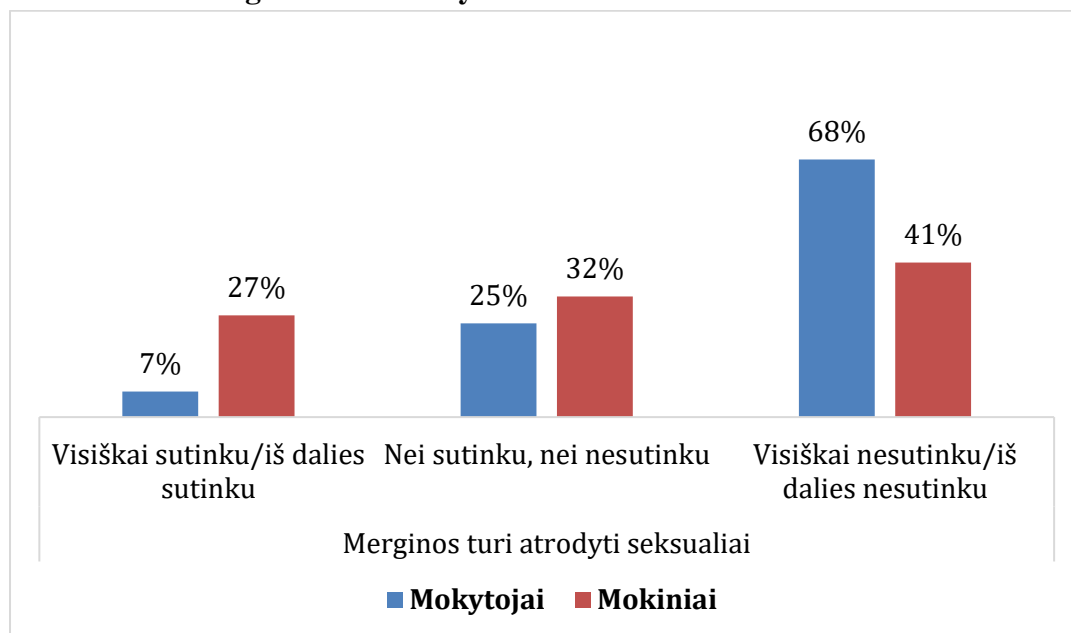
⁴ LGKT 2018, p. 23

⁵ EIGE. Gender equality index. Time. Lithuania 2019. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2019/domain/time/LT>

III tema: Stereotipinės elgesio normos pagal lytį

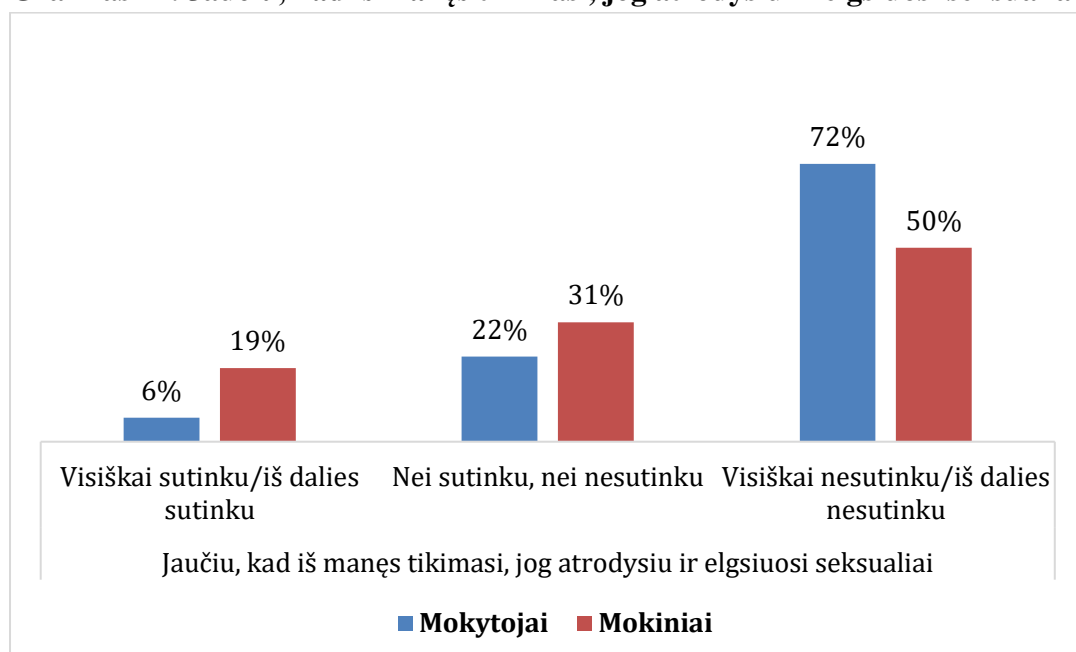
Šiame skyriuje apžvelgiamos moksleivių ir mokytojų nuostatos apie elgesį ir su moteriškumu ir vyriškumu susijusias normas.

Grafikas 21. Merginos turi atrodyti seksualiai

Merginos turi atrodyti seksualiai: 68% mokytojų ir 41% mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko, 32% mokinių ir 25% mokytojų buvo neapsisprendę. 27% mokinių ir tik 7% mokytojų visiškai arba iš dalies sutiko su teiginiu.

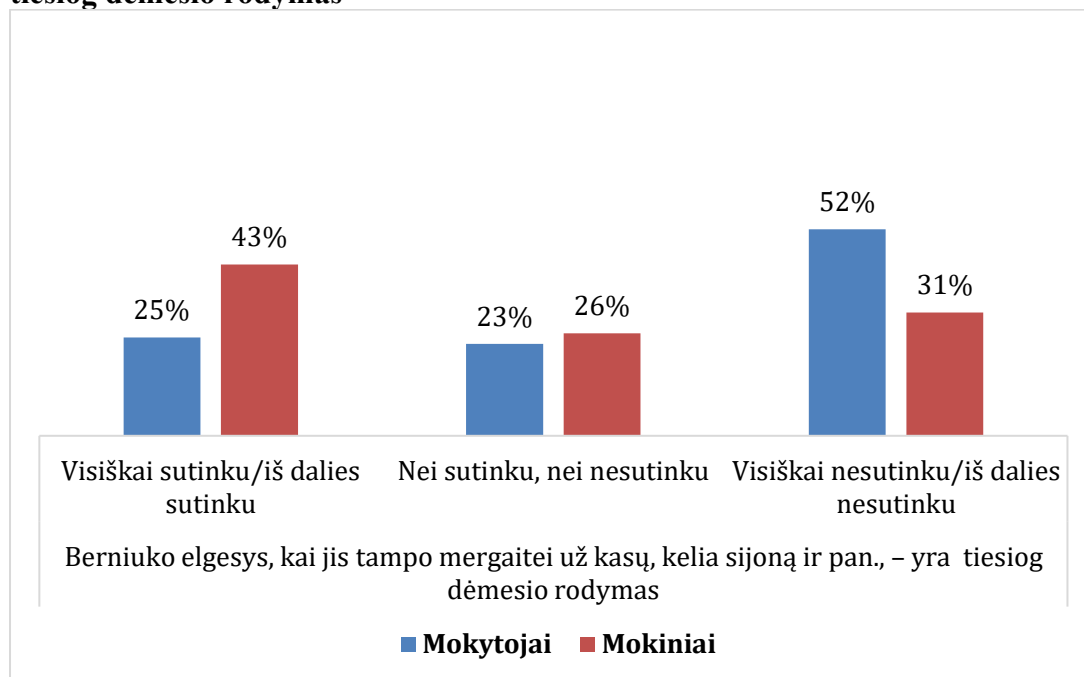
Grafikas 22. Jaučiu, kad iš manęs tikimasi, jog atrodysiu ir elgsiuosi seksualiai

Jaučiu, kad iš manęs tikimasi, jog atrodysiu ir elgsiuosi seksualiai: 72% mokytojų ir 50% mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko. 31% mokinių ir 22% mokytojų nei sutiko,

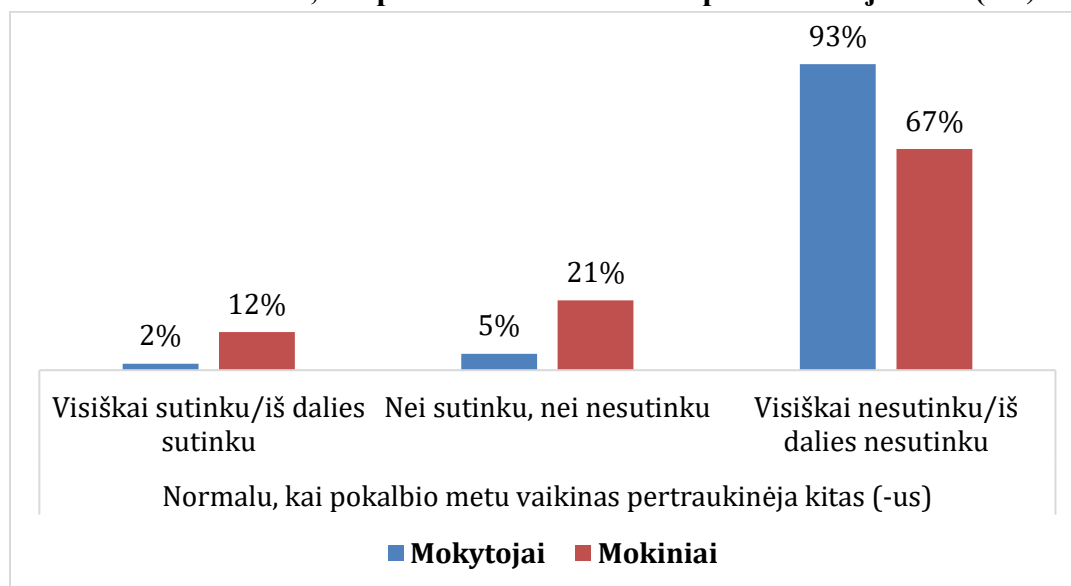
nei nesutiko su teiginiu. 19% mokinių ir tik 6% mokytojų su teiginiu visiškai arba iš dalies sutiko.

Grafikas 23. Berniuko elgesys, kai jis tampo mergaitei už kasų, kelia sijoną ir pan., – yra tiesiog dėmesio rodymas

Berniuko elgesys, kai jis tampo mergaitei už kasų, kelia sijoną ir pan., – yra tiesiog dėmesio rodymas: 52% mokytojų yra linkę iš dalies arba visiškai nesutikti su šiuo teiginiu, tuo tarpu didesnę dalį apklaustų mokinių 43% priešingai – yra linkę visiškai arba iš dalies sutikti su teiginiu. 23% mokytojų ir 26% mokinių buvo neapsisprendę.

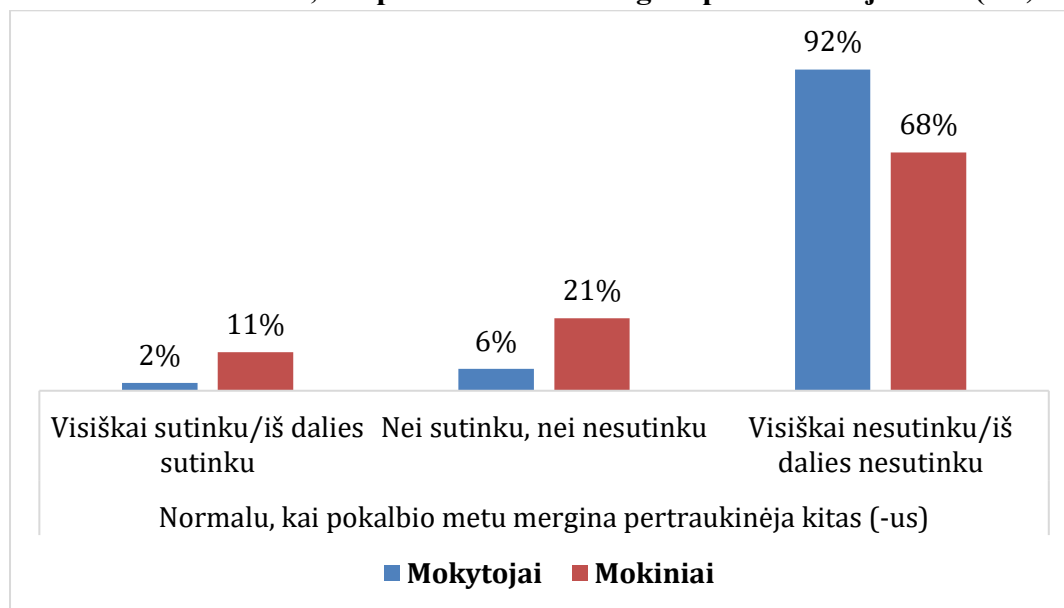
Grafikas 24. Normalu, kai pokalbio metu vaikinai pertraukinėja kitas (-us).

Normalu, kai pokalbio metu vaikinai pertraukinėja kitas (-us): absoliuti dauguma (93%) mokytojų ir daugiau nei pusė (67%) mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko. 21%

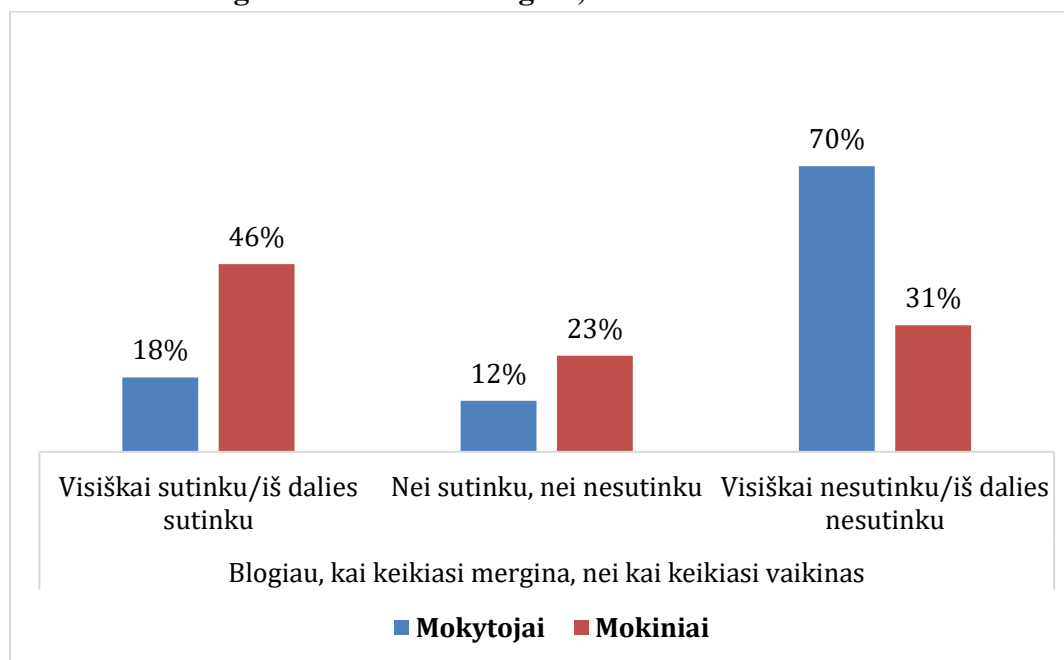
mokinių ir tik 5% mokytojų buvo neapsisprendę. Likę 12% mokinių ir 2% mokytojų visiškai arba iš dalies sutiko su teiginiu.

Grafikas 25. Normalu, kai pokalbio metu mergina pertraukinėja kitas (-us)

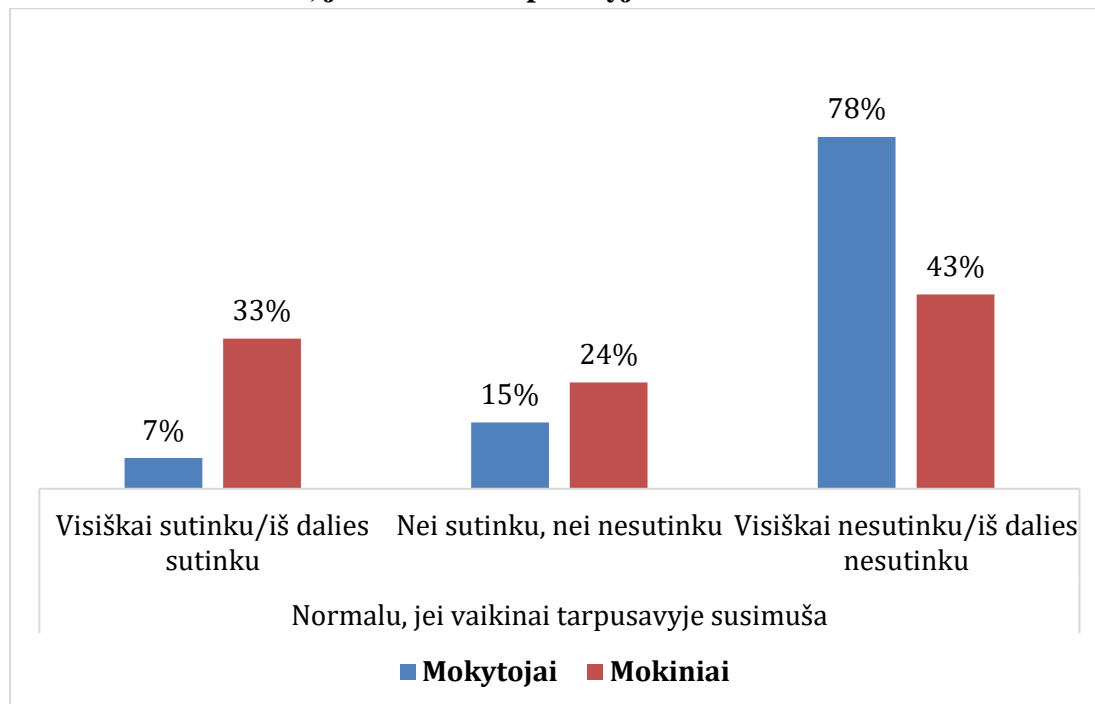
Normalu, kai pokalbio metu mergina pertraukinėja kitas (-us): absoliuti dauguma (92%) mokytojų ir daugiau nei pusė (68%) mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko. 21% mokinių ir tik 6% mokytojų buvo neapsisprendę. O likę 11% mokinių ir 2% mokytojų visiškai arba iš dalies sutiko su teiginiu.

Grafikas 26. Blogiau kai keikiasi mergina, nei kai keikiasi vaikinai

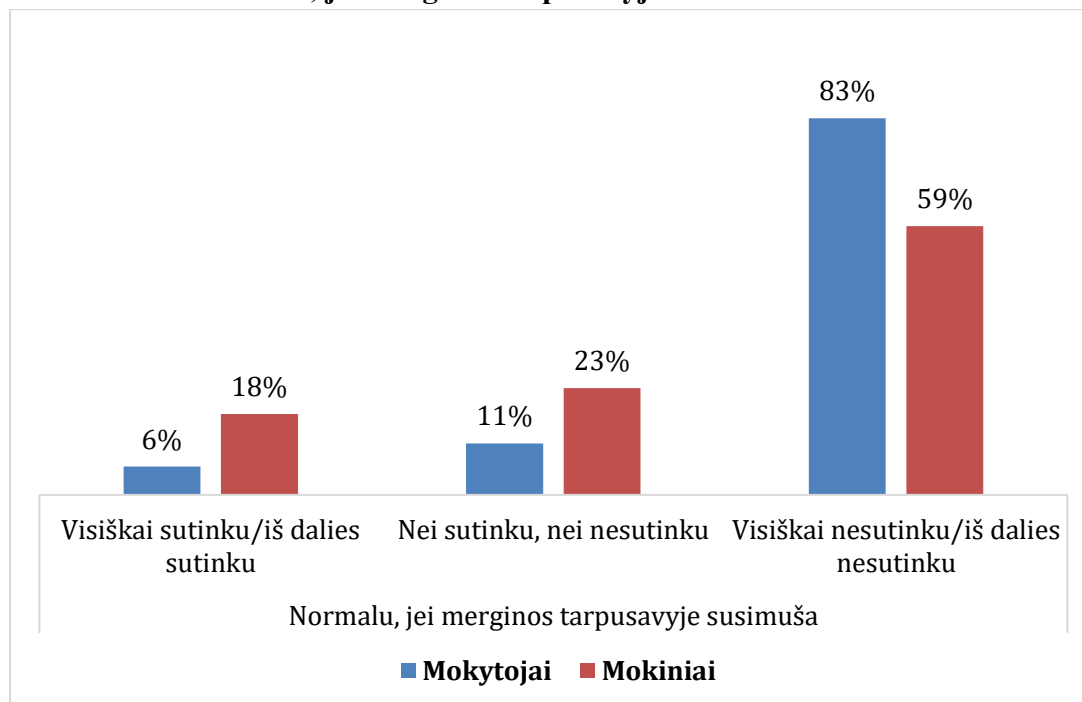
Blogiau, kai keikiasi mergina, nei kai keikiasi vaikinai: 70% mokytojų ir 31% mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko. 46% mokinių ir 18% mokytojų su teiginiu buvo linkę visiškai arba iš dalies sutikti. 23% mokinių ir 12% mokytojų buvo neapsisprendę.

Grafikas 27. Normalu, jei vaikinai tarpusavyje susimuša

Normalu, jei vaikinai tarpusavyje susimuša: 78% mokytojų ir 43% mokinių su teiginiu buvo linkę iš dalies arba visiškai nesutikti. 33% mokinių ir tik 7% mokytojų su teiginiu visiškai arba iš dalies sutiko. Likę 24% mokinių ir 15% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko su teiginiu.

Grafikas 28. Normalu, jei merginos tarpusavyje susimuša

Normalu, jei merginos tarpusavyje susimuša: didžioji dauguma (83%) mokytojų ir daugiau nei pusė (59%) mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko. 23% mokinių ir 11% mokytojų buvo neapsisprendę. Likę 18% mokinių ir tik 6% mokytojų buvo linkę visiškai arba iš dalies sutikti su teiginiu.

*

Apibendrinant mokytojų ir moksleivių atsakymus į pateiktus teiginius, pastebima, kad nuomonės apie **elgesio normas** tarp šių dviejų grupių skiriasi. Moksleiviai dažniau nei mokytojai linkę pritarti stereotipinei nuostatai apie požiūrį į moterų išvaizdą, akcentuodami seksualumą kaip būtiną moterų įvaizdžio aspektą.

Beveik pusė apklaustų moksleivių ir ketvirtadalis apklaustų mokytojų linkę normalizuoti **seksualinio priekabiavimo ir priekabiavimo** požymių turintį elgesį ir pritaria, kad „berniuko elgesys, kai jis tampo mergaitei už kasų, kelia sijeną ir pan., – yra tiesiog dėmesio rodymas“. Panaši nuostata yra paplitusi ir visuomenėje – beveik pusė reprezentatyvios apklausos dalyvių pritaria nuostatai, kad berniukų dėmesio rodymas pasireiškia tokiu elgesiu kaip tampymas už kasų ar sijono kilnojimas.⁶

Vertinant moksleivių ir mokytojų atsakymus pastebima, kad vienodai nepritariama **bendravimui**, kuomet pašnekovas yra pertraukiamas ar kitaip trukdoma išsakyti mintis. Skirtumų tarp to, kas pertraukia pokalbį, mergina ar vaikinai, respondentų atsakymuose nėra. Išsiskyrė mokytojų ir moksleivių nuomonės dėl teiginio apie keiksmažodžių vartojimą. Beveik pusė apklaustų moksleivių sutinka, kad blogiau, kai keikiasi mergina. Daugiau kaip du trečdaliai mokytojų linkę nesutikti su šiuo teiginiu ir tiek merginų, tiek vaikinų įprotį vartoti keiksmažodžius vertina vienodai.

Dauguma mokytojų linkę nepritarti teiginiu, kad yra normalu, jei **tarpusavyje susimuša** vaikinai ar merginos. Tuo tarpu apklausti moksleiviai tarp vaikinų kilusias muštynes yra linkę pateisinti labiau nei analogišką merginų elgesį. Mažiau nei pusė apklaustųjų (43%) nepritaria nuostatai, kad normalu, jei vaikinai susimuša tarpusavyje, o šiek tiek daugiau nei pusė (59%) nemano, kad normalu jei susimuša merginos.

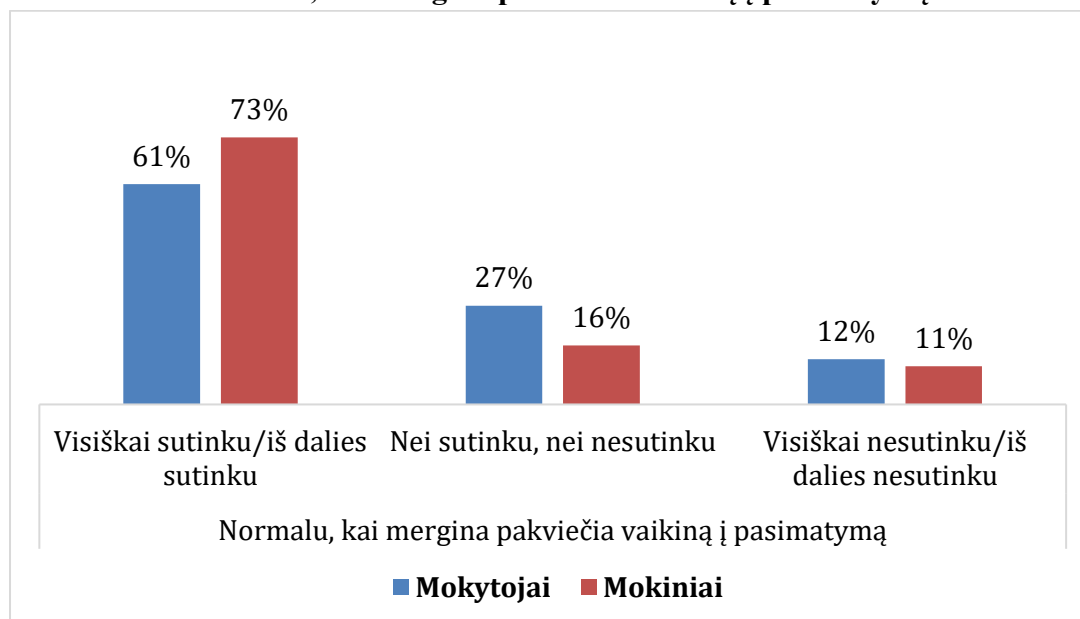
Respondentų, mokytojų ir moksleivių, nuostatos dėl merginų ir vaikinų elgesio normų leidžia daryti tam tikras interpretacijas apie skirtumus formuojančias normas ir lūkesčius pagal lytį. Mokytojai dažniau nei moksleiviai linkę nepritarti keiksmažodžių vartojimui ir tarpusavio smurtui neišskiriant lyties aspekto. Moksleivių atsakymuose lyties aspektas pažymimas dažniau, akcentuojami skirtumai tarp merginų ir vaikinų elgesio.

⁶ LGKT, 2018, p. 41.

IV tema. Tarpasmeniniai santykiai lyčių požiūriu

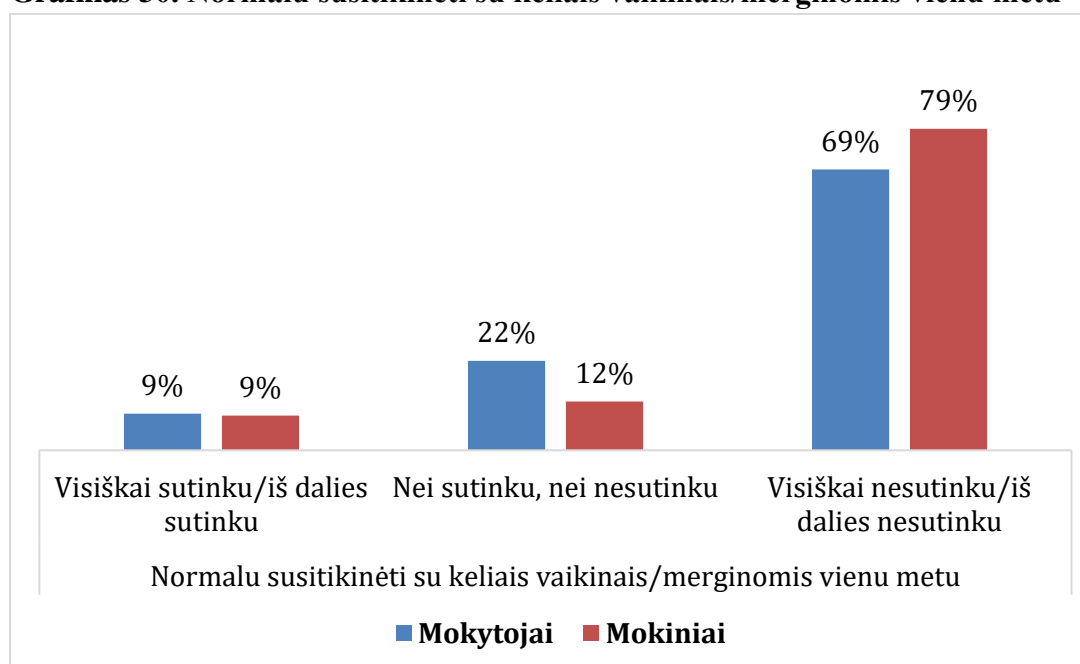
Šiame skyriuje apžvelgiama, kaip ir kokie stereotipai normalizuojami moksleivių ir mokytojų suvokimuose apie tarpasmeninius santykius.

Grafikas 29. Normalu, kai mergina pakviečia vaikina į pasimatymą

Normalu, kai mergina pakviečia vaikina į pasimatymą: didžioji dauguma (73%) mokinių ir daugiau nei pusė (61%) mokytojų visiškai arba iš dalies sutiko su teiginiu. 27% mokytojų ir 16% mokinių buvo neapsisprendę. Likę 12% mokytojų ir 11% mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko.

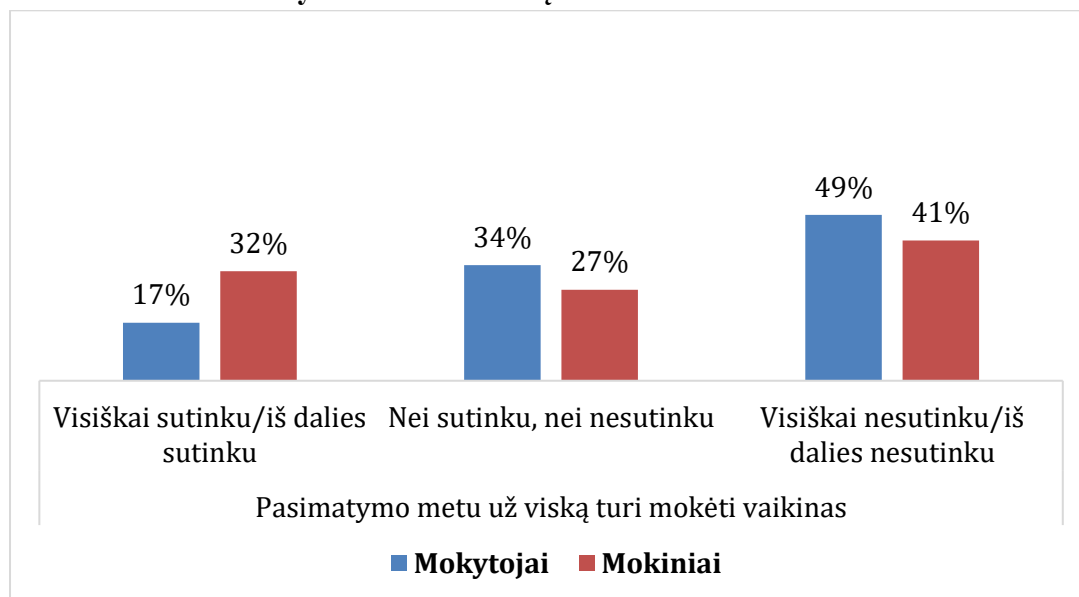
Grafikas 30. Normalu susitikinėti su keliais vaikinais/merginomis vienu metu

Normalu susitikinėti su keliais vaikinais/merginomis vienu metu: didžioji dauguma (79%) mokinių ir daugiau nei pusė (69%) mokytojų su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko. 22%

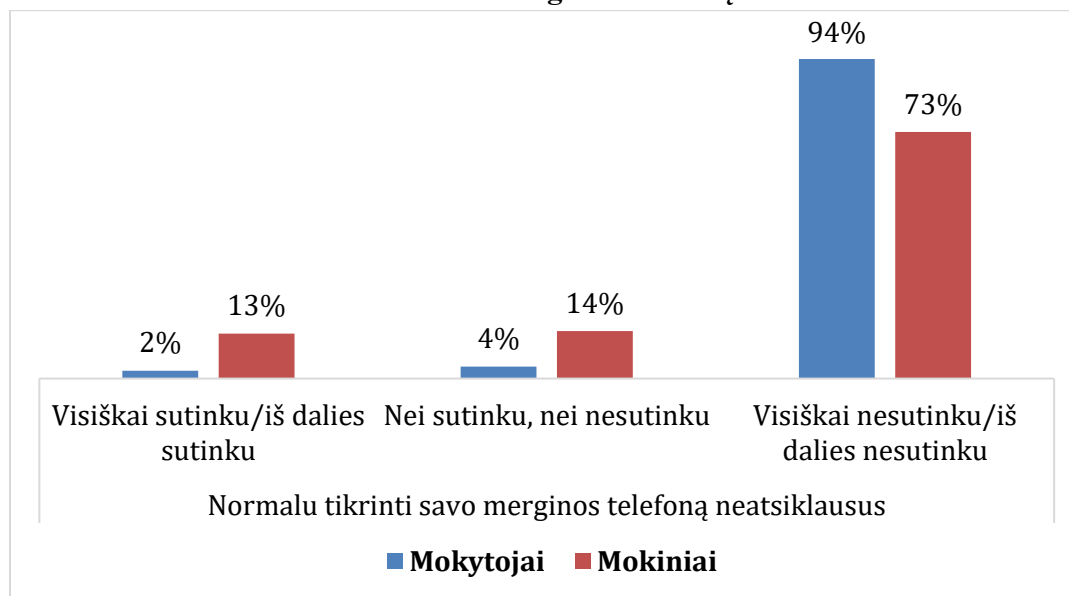
mokytojų ir 12% mokinių buvo neapsisprendę. Likę 9% mokytojų ir 9% mokinių su teiginiu visiškai arba iš dalies sutiko.

Grafikas 31. Pasimatymo metu už viską turi mokėti vaikas

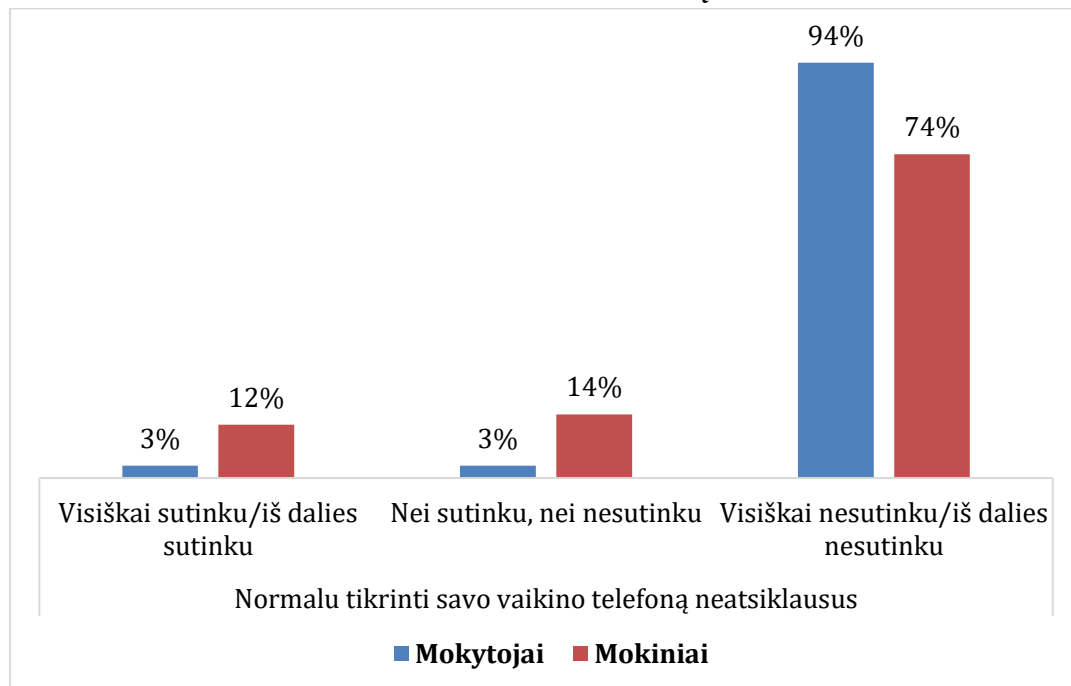
Pasimatymo metu už viską turi mokėti vaikas: 49% mokytojų ir 41% mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko. 34% mokytojų ir 27% mokinių nei sutiko, nei nesutiko su teiginiu. Likę 32% mokinių ir 17% mokytojų buvo linkę su teiginiu visiškai arba iš dalies sutikti.

Grafikas 32. Normalu tikrinti savo merginos telefoną neatsiklausus

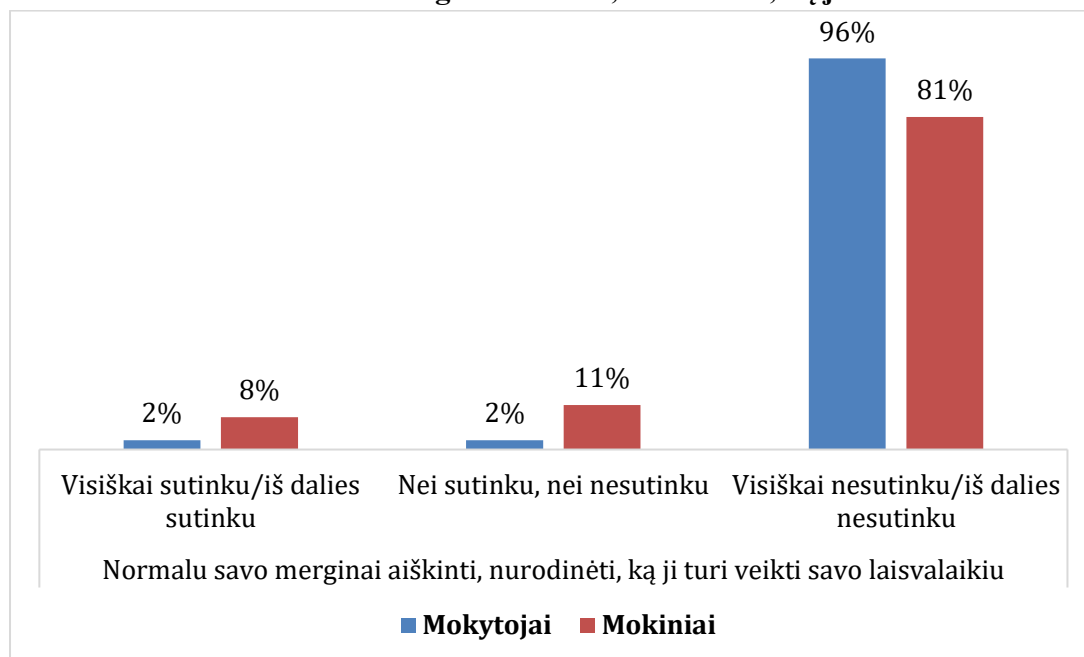
Normalu tikrinti savo merginos telefoną neatsiklausus: absoliuti dauguma (94%) mokytojų ir daugiau nei pusė (73%) mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko. 14% mokinių ir tik 4% mokytojų buvo neapsisprendę. Likę 13% mokinių ir 2% mokytojų visiškai arba iš dalies sutiko su teiginiu.

Grafikas 33. Normalu tikrinti savo vaikiną telefoną neatsiklausus

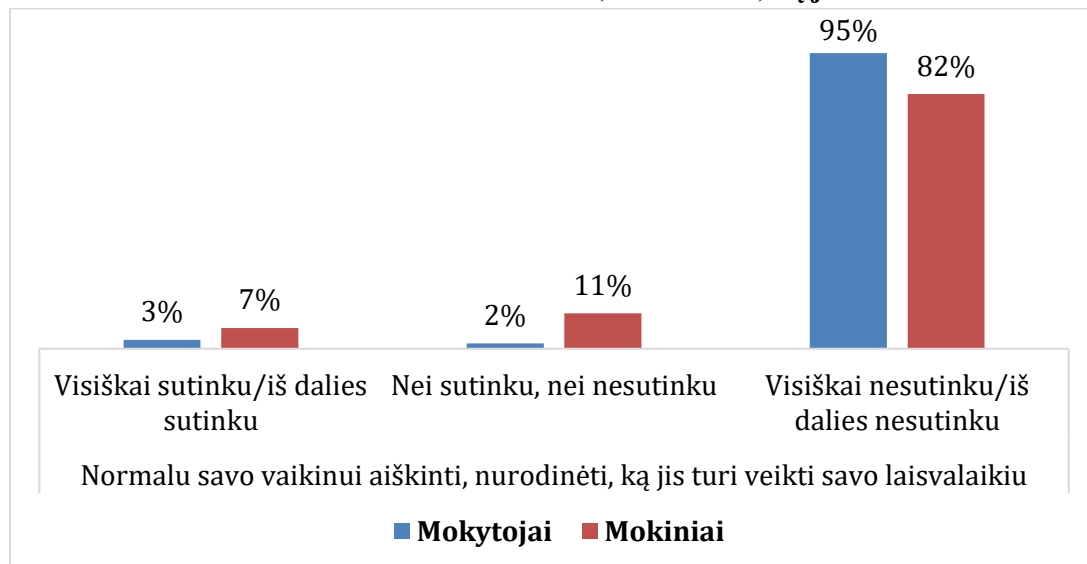
Normalu tikrinti savo vaikiną telefoną neatsiklausus: absoliuti dauguma (94%) mokytojų ir didžioji dauguma (74%) mokinių iš dalies arba visiškai su teiginiu nesutiko. 14% mokinių ir tik 3% mokytojų buvo neapsisprendę. Likę 12% mokinių ir 3% mokytojų su teiginiu visiškai arba iš dalies sutiko.

Grafikas 34. Normalu savo merginai aiškinti, nurodinėti, ką ji turi veikti savo laisvalaikiu

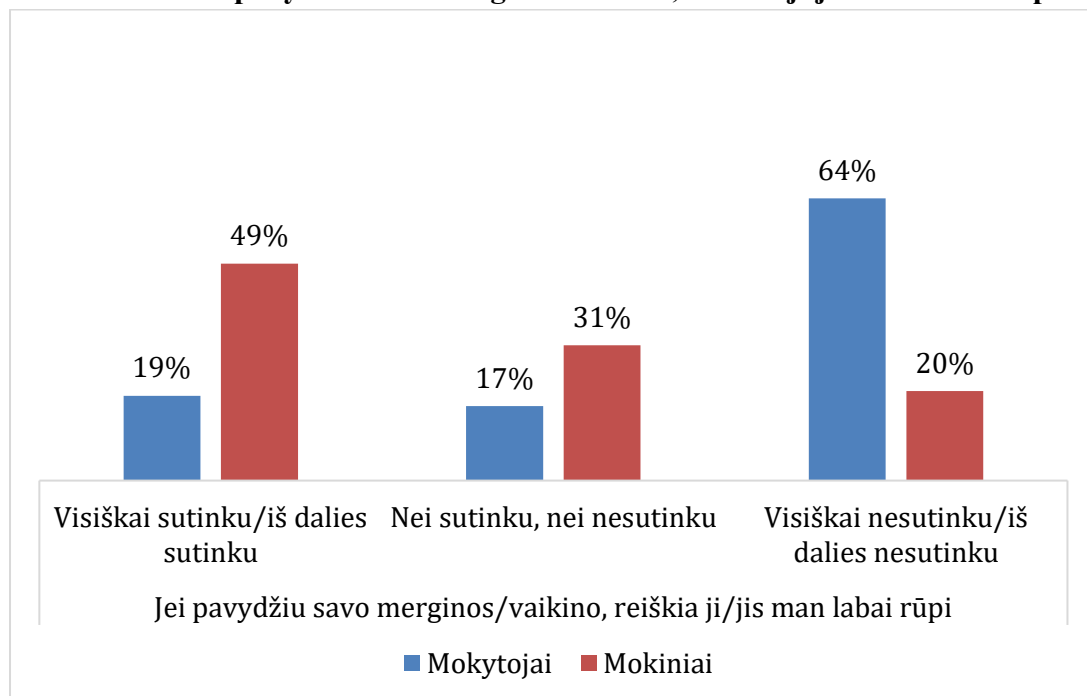
Normalu savo merginai aiškinti, nurodinėti, ką ji turi veikti savo laisvalaikiu: absoliuti dauguma (96%) mokytojų ir didžioji dauguma (81%) mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko. 11% mokinių ir tik 2% mokytojų buvo neapsisprendę. Likę 8% mokinių ir 2% mokytojų su teiginiu visiškai arba iš dalies sutiko

Grafikas 35. Normalu savo vaikinui aiškinti, nurodinėti, ką jis turi veikti savo laisvalaikiu

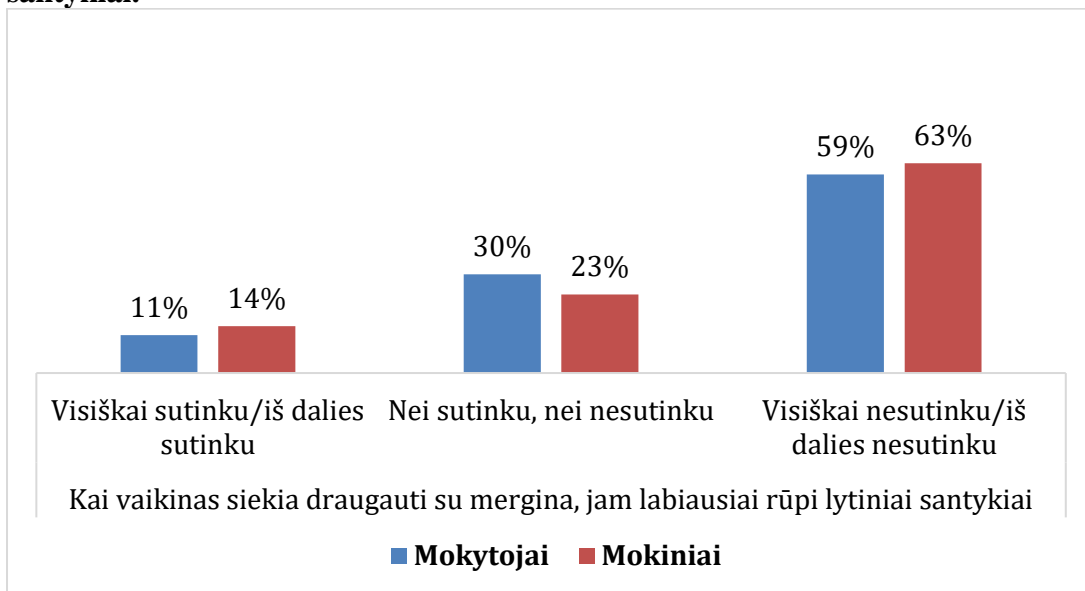
Normalu savo vaikinui aiškinti, nurodinėti, ką jis turi veikti savo laisvalaikiu: absoliuti dauguma (95%) mokytojų ir didžioji dauguma (82%) mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko. 11% mokinių ir 2% mokytojų buvo neapsisprendę. Likę 7% mokinių ir 3% mokytojų visiškai arba iš dalies sutiko su teiginiu.

Grafikas 36. Jei pavydžiu savo merginos/vaikino, reiškia ji/jis man labai rūpi

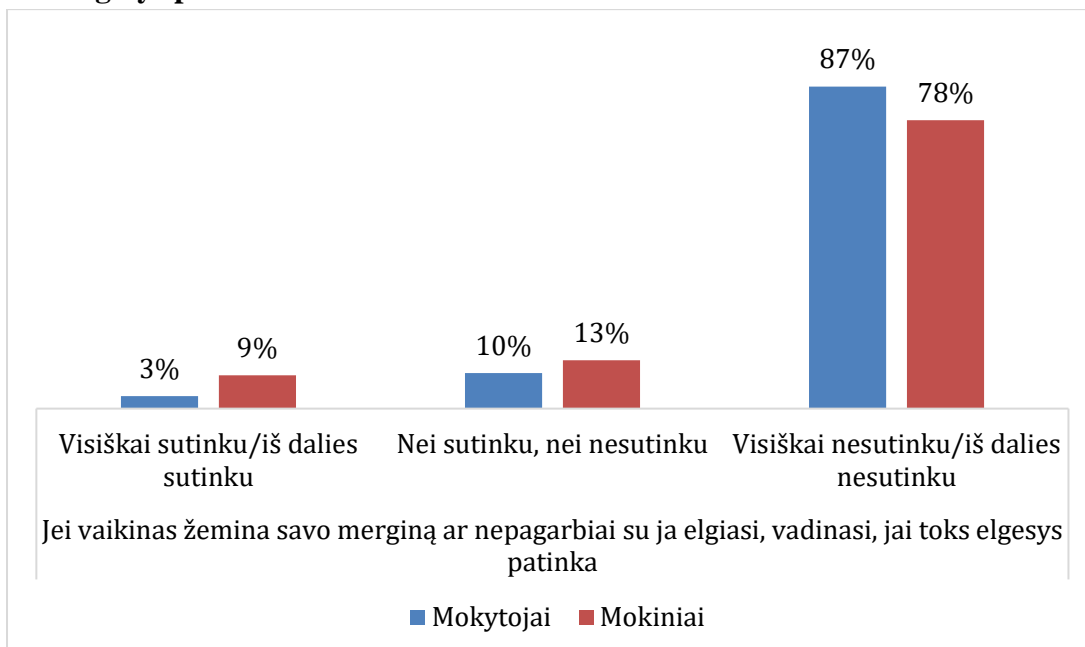
Jei pavydžiu savo merginos/vaikino, reiškia ji/jis man labai rūpi: daugiau nei pusė (64%) mokytojų ir 20% mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko. 49% mokinių ir 19% mokytojų buvo linkę su teiginiu visiškai arba iš dalies sutikti. Likę 31% mokinių ir 17% mokytojų buvo neapsisprendę.

Grafikas 37. Kai vaikinai siekia draugauti su mergina, jam labiausiai rūpi lytiniai santykiai.

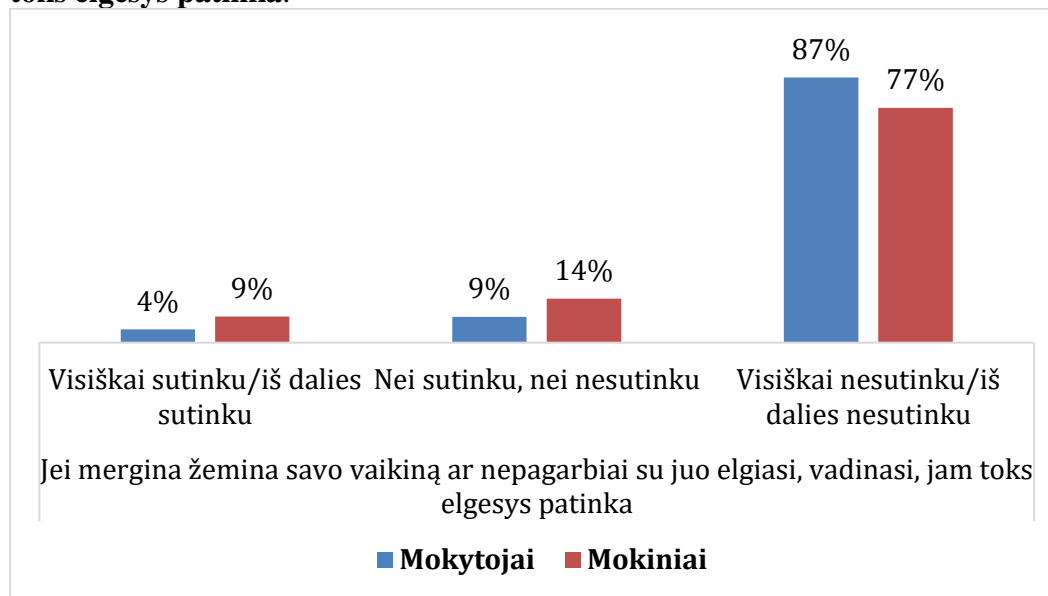
Kai vaikinai siekia draugauti su mergina, jam labiausiai rūpi lytiniai santykiai: daugiau nei pusė (63%) mokinių ir 59% mokytojų su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko. 30% mokytojų ir 23% mokinių buvo neapsisprendę. Likę 14% mokinių ir 11% mokytojų su teiginiu visiškai arba iš dalies sutiko.

Grafikas 38. Jei vaikinai žemina savo merginą ar nepagarbiai su ja elgiasi, vadinasi, jai toks elgesys patinka.

Jei vaikinai žemina savo merginą ar nepagarbiai su ja elgiasi, vadinasi, jai toks elgesys patinka: didžioji dauguma (87%) mokytojų ir 78% mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko. 13% mokinių ir 10% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko su teiginiu. Likę 9% mokinių ir 3% mokytojų buvo linkę su teiginiu visiškai arba iš dalies sutikti.

Grafikas 39. Jei mergina žemina savo vaikiną ar nepagarbiai su juo elgiasi, vadinasi, jam toks elgesys patinka.

Jei mergina žemina savo vaikiną ar nepagarbiai su juo elgiasi, vadinasi, jam toks elgesys patinka: didžioji dauguma (87%) mokytojų ir 77% mokinių iš dalies arba visiškai nesutiko su teiginiu. 14% mokinių ir 9% mokytojų buvo neapsisprendę. Likę 9% mokinių ir 4% mokytojų visiškai arba iš dalies sutiko su teiginiu.

*

Apklaustos rezultatai rodo kintantį požiūrį į nuostatą, kad vaikinai turi rodyti iniciatyvą užmezgant santykius. Du trečdaliai apklaustų mokytojų ir šiek tiek daugiau moksleivių pritaria, kad merginos gali inicijuoti draugystę su vaikinų, ir tai leidžia daryti prielaidą apie vienodai suprantamą merginų ir vaikinų pasirinkimo laisvę. **Stereotipinę nuostatą apie vaikinų vaidmenį**, atspindintį tradicines vyriškumo normas, iliustruoja atsakymai į teiginį, kad vaikinai turi apmokėti pasimatymo metu patirtas išlaidas. Vos pusė apklaustų mokytojų ir šiek tiek mažiau moksleivių nepitaria teiginiui, kad pasimatymo metu už viską turi mokėti vaikinai. Tačiau moksleiviai dažniau nei mokytojai linkę pritarti šiam teiginiui, o daugiau nei trečdalis mokytojų neturi aiškios pozicijos.

Tiek apklausti mokytojai, tiek moksleiviai **nepitaria** nei merginų, nei vaikinų elgesiui, kuomet **neatsiklausus tikrinamas** partnerės (-io) telefonas ar nurodinėjama, kaip ji / jis turi elgtis ar veikti. Apklausti mokytojai ir moksleiviai beveik vienodai nepitaria ir merginų, ir vaikinų **nepagarbiam elgesiui** tarpusavio santykiuose. Dvejopas tarpusavio bendravimo nuostatas atskleidžia apklaustų mokytojų ir moksleivių nepitarimas **stereotipiniam požiūriui**, kad vaikinui labiausiai rūpi lytiniai santykiai su mergina. Tačiau beveik trečdalis apklaustų mokytojų ir šiek tiek mažiau nei ketvirtadalis moksleivių neturi aiškios pozicijos šio teiginio atžvilgiu.

Bene labiausiai išsiskyrė apklaustų respondentų nuomonės **dėl pavydo tarpusavio santykiuose**. Beveik kas antras apklaustas moksleivis linkęs suvokti pavydą kaip tarpusavio santykių palaikymo raišką ir nesieja pavydo jausmo su poreikiu kontroliuoti ir / ar persekioti

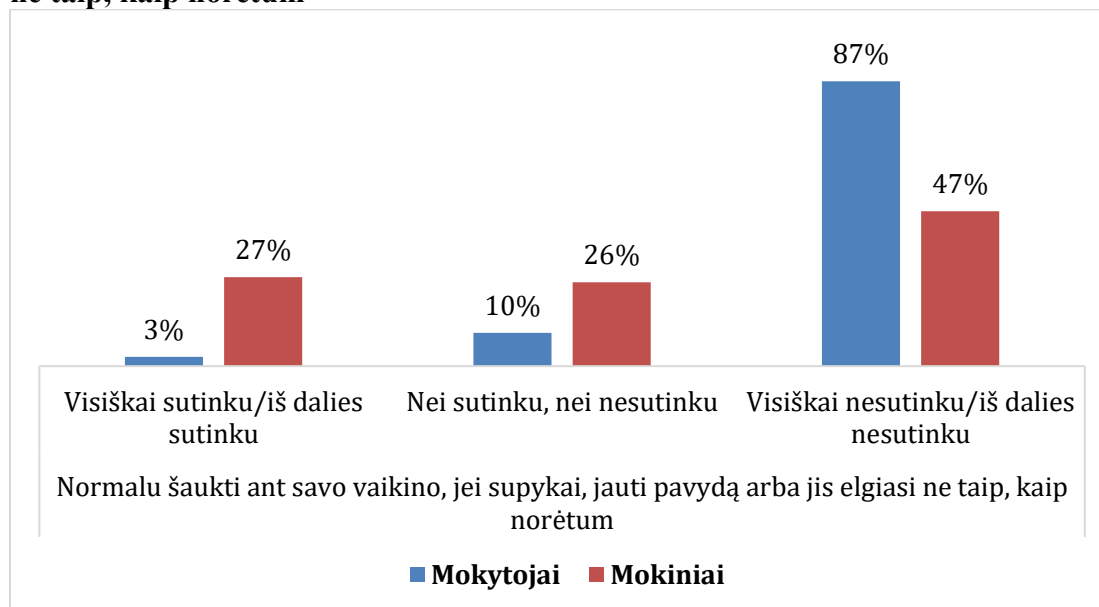
kitą asmenį. Trečdalis respondentų neturi aiškios pozicijos šio teiginio atžvilgiu. Apklaustų mokytojų atsakymai rodo, kad du trečdaliai nepritaria šiai nuostatai, bet apie penktadalis jų linkę sutikti ir beveik tiek pat neturi aiškios pozicijos.

Apibendrinant galima pastebėti, kad didesnė mokytojų ir moksleivių dalis pritaria lygiaverčiams, asmeninės erdvės nepažeidžiantiems ir pagarbiems santykiams. Atkreiptinas dėmesys, kad moksleiviai linkę labiau pritarti vyriškumo normas įtvirtinančioms nuostatomis ir normalizuoja kontroliuojantį elgesį tarpusavio santykiuose.

V tema. Požiūris į smurtą lyties pagrindu

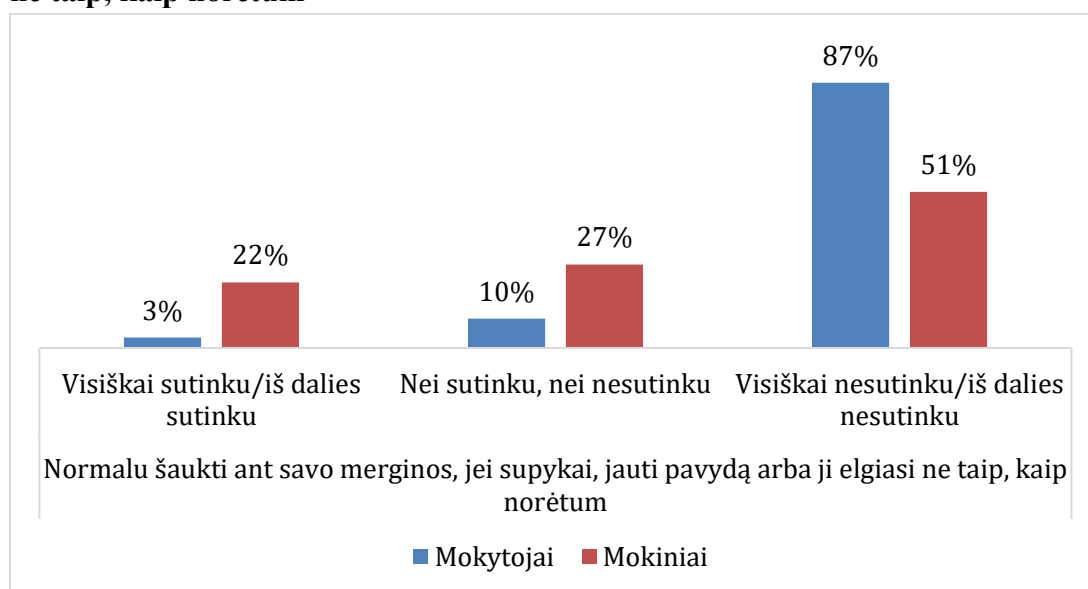
Šiame skyriuje apžvelgiama respondentų nuostatos apie emocinį, fizinį ir lytinį smurtą, siekiant identifikuoti, kaip apklausti moksleiviai ir mokytojai atpažįsta įvairias smurto formas ir kaip moksleiviai ir mokytojai interpretuoja patekusiųjų į smurto santykius situacijas.

Grafikas 40. Normalu šaukti ant savo vaikiną, jei supykai, jauti pavydą arba jis elgiasi ne taip, kaip norėtum

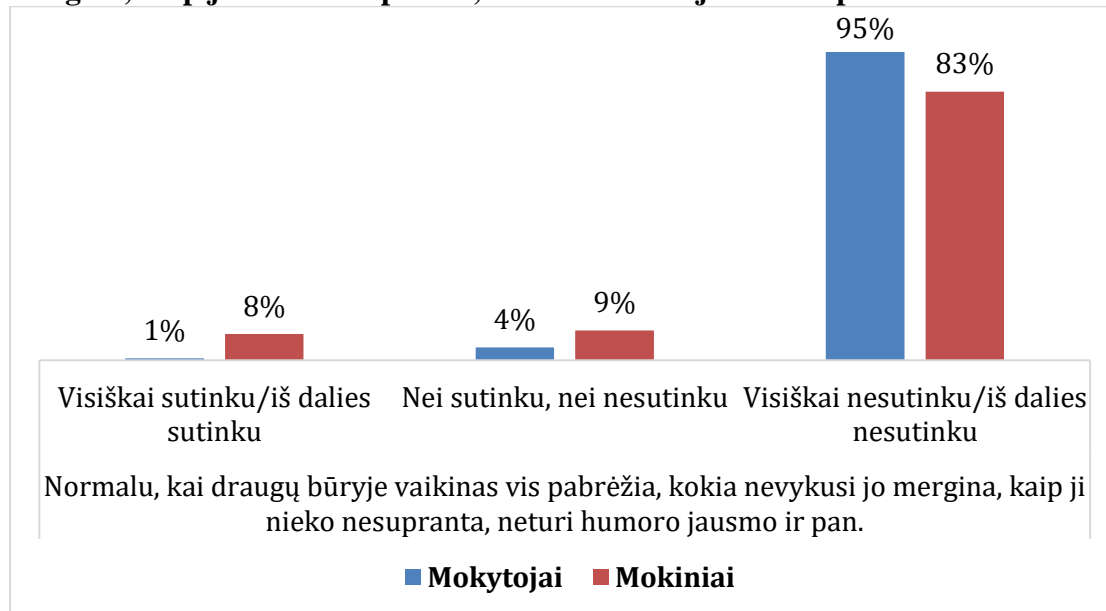
Normalu šaukti ant savo vaikiną, jei supykai, jauti pavydą arba jis elgiasi ne taip, kaip norėtum: 87% mokytojų ir 47% mokinių iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu, 26% mokinių ir tik 10% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko, 27% mokinių ir tik 3% mokytojų visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu.

Grafikas 41. Normalu šaukti ant savo merginos, jei supykai, jauti pavydą arba ji elgiasi ne taip, kaip norėtum

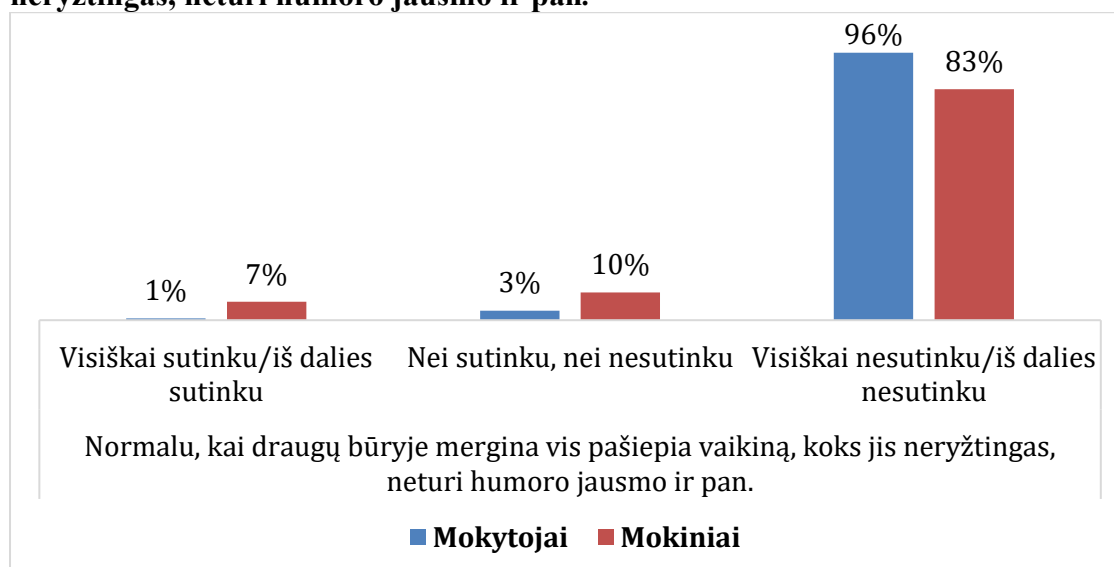
Normalu šaukti ant savo merginos, jei supykai, jauti pavydą arba ji elgiasi ne taip, kaip norėtum: didžioji dauguma (87%) mokytojų ir daugiau nei pusė (51%) mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko. 27% mokinių ir 10% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko, o likę 22% mokinių ir 3% mokytojų su teiginiu visiškai arba iš dalies sutiko.

Grafikas 42. Normalu, kai draugų būryje vaikinai vis pabrėžia, kokia nevykusi jo mergina, kaip ji nieko nesupranta, neturi humoro jausmo ir pan.

Normalu, kai draugų būryje vaikinai vis pabrėžia, kokia nevykusi jo mergina, kaip ji nieko nesupranta, neturi humoro jausmo ir pan.: 95% mokytojų ir 83% mokinių iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu, 9% mokinių ir tik 4% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko, 8% mokinių ir tik 1% mokytojų visiškai ar iš dalies sutiko.

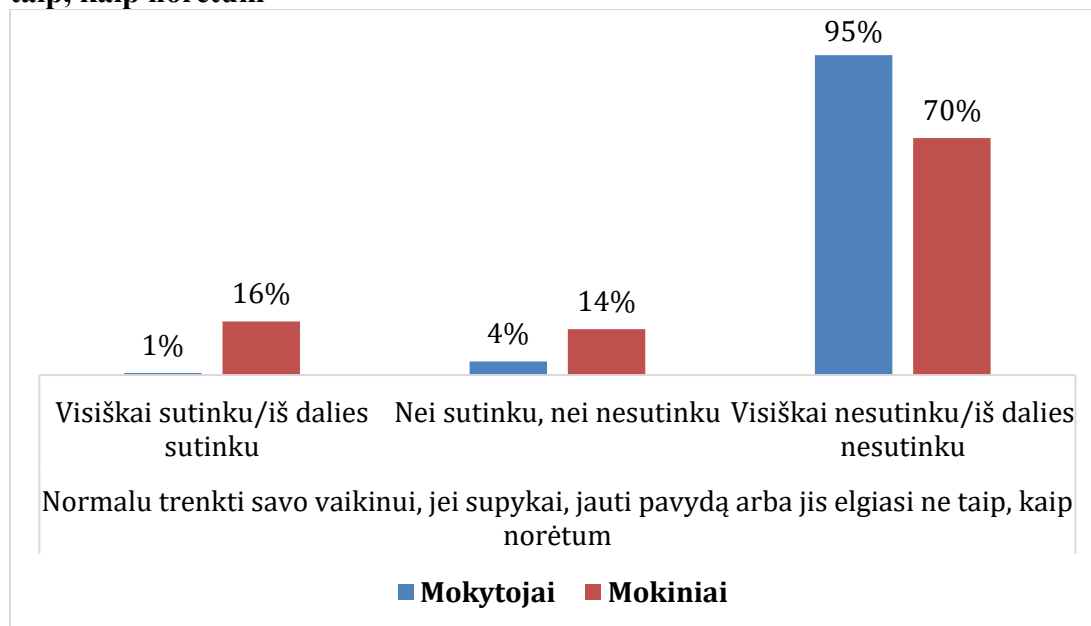
Grafikas 43. Normalu, kai draugų būryje mergina vis pašiepia vaikiną, koks jis neryžtingas, neturi humoro jausmo ir pan.

Normalu, kai draugų būryje mergina vis pašiepia vaikiną, koks jis neryžtingas, neturi humoro jausmo ir pan.: 96% mokytojų ir 83% mokinių iš dalies ar visiškai nesutiko su

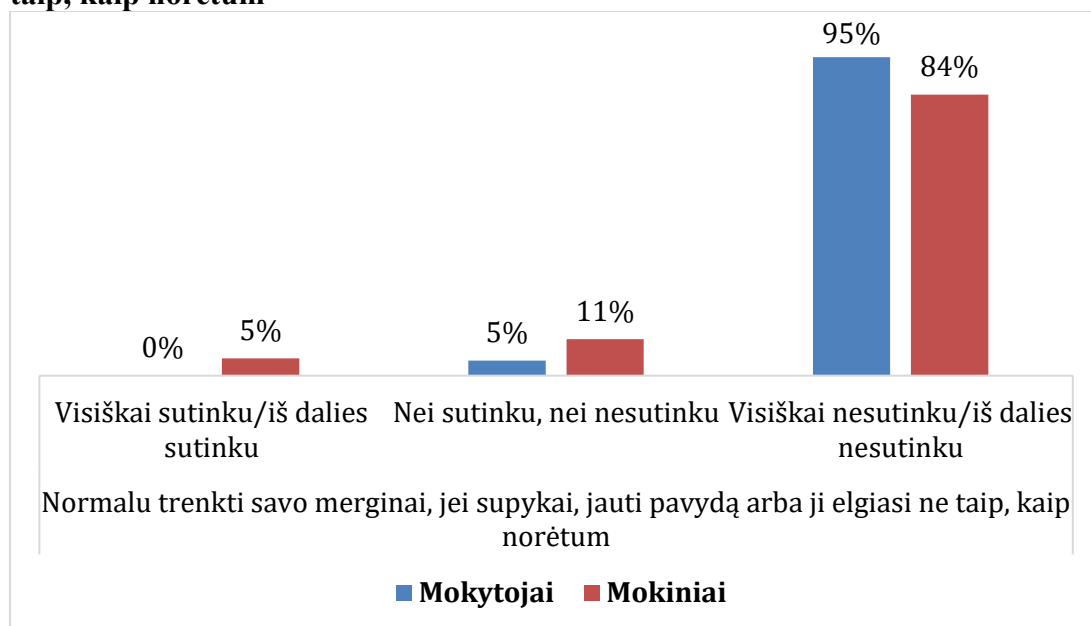
teiginiu, 10% mokinių ir tik 3% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko, 7% mokinių ir tik 1% mokytojų visiškai ar iš dalies sutiko.

Grafikas 44. Normalu trenkti savo vaikinui, jei supykai, jauti pavydą arba jis elgiasi ne taip, kaip norėtum

Normalu trenkti savo vaikinui, jei supykai, jauti pavydą arba jis elgiasi ne taip, kaip norėtum: 95% mokytojų ir 70% mokinių iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu, 14% mokinių ir tik 4% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko, 16% mokinių ir tik 1% mokytojų visiškai ar iš dalies sutiko.

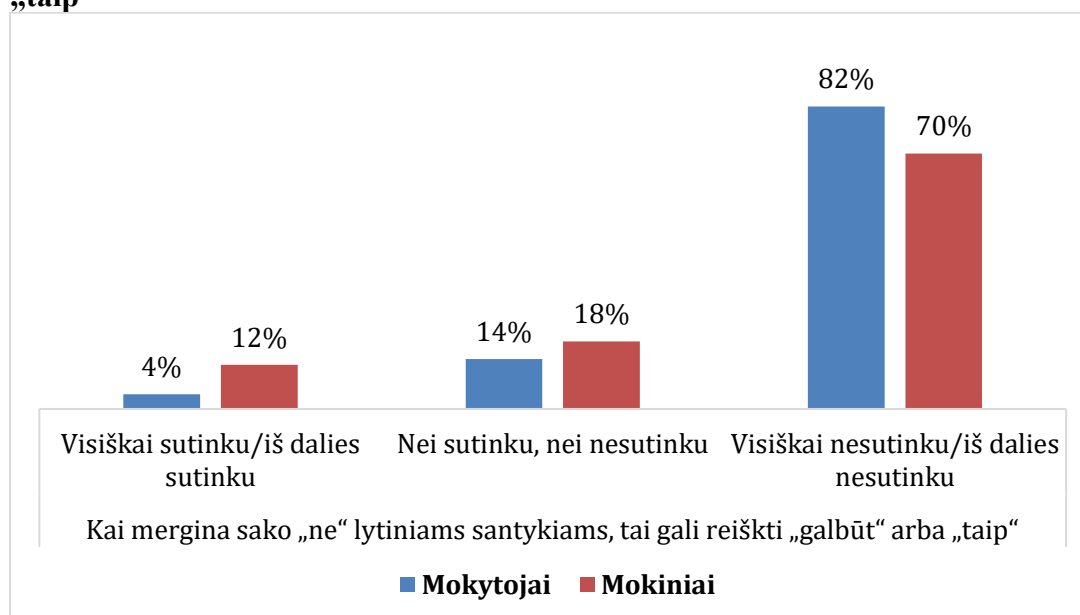
Grafikas 45. Normalu trenkti savo merginai, jei supykai, jauti pavydą arba ji elgiasi ne taip, kaip norėtum

Normalu trenkti savo merginai, jei supykai, jauti pavydą arba ji elgiasi ne taip, kaip norėtum: 95% mokytojų ir 84% mokinių iš dalies ar visiškai nesutiko su teiginiu, 11% mokinių ir tik 5%

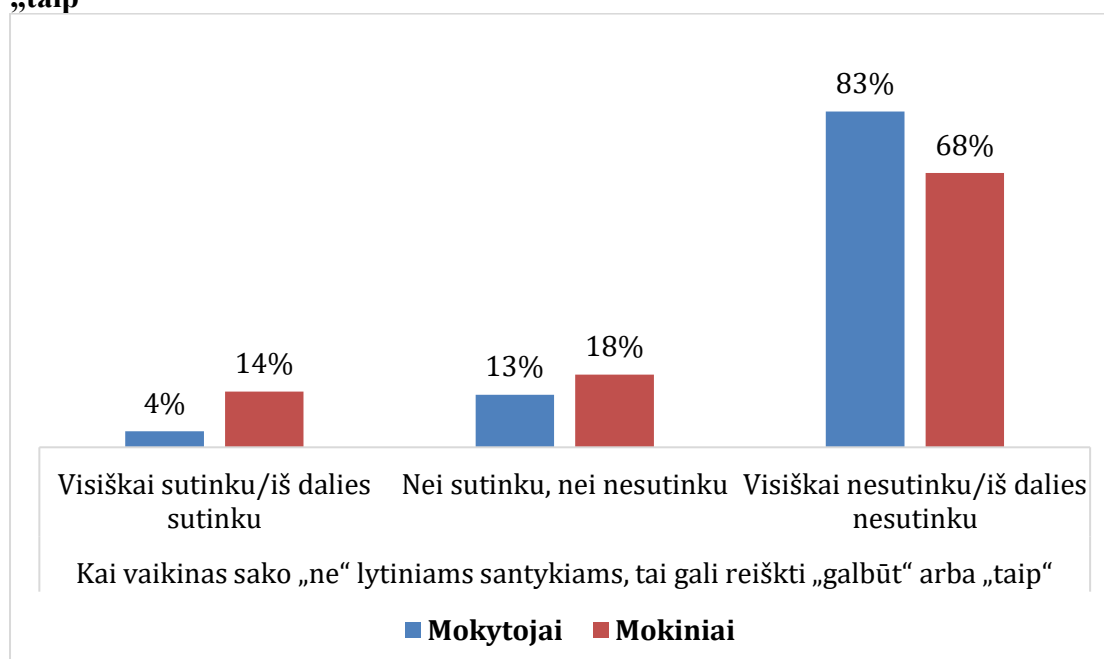
mokytojų nei sutiko, nei nesutiko, tik 5% mokinių visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu, o visiškai ar iš dalies sutinkančių mokytojų nebuvo nė vieno.

Grafikas 46. Kai mergina sako „ne“ lytiniam santykiams, tai gali reikšti „galbūt“ arba „taip“

Kai mergina sako „ne“ lytiniam santykiams, tai gali reikšti „galbūt“ arba „taip“: didžioji dauguma (82%) mokytojų ir 70% mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai nesutiko. 18% mokinių ir 14% mokytojų buvo neapsisprendę. Likę 12% mokinių ir 4% mokytojų su teiginiu buvo linkę visiškai arba iš dalies sutikti.

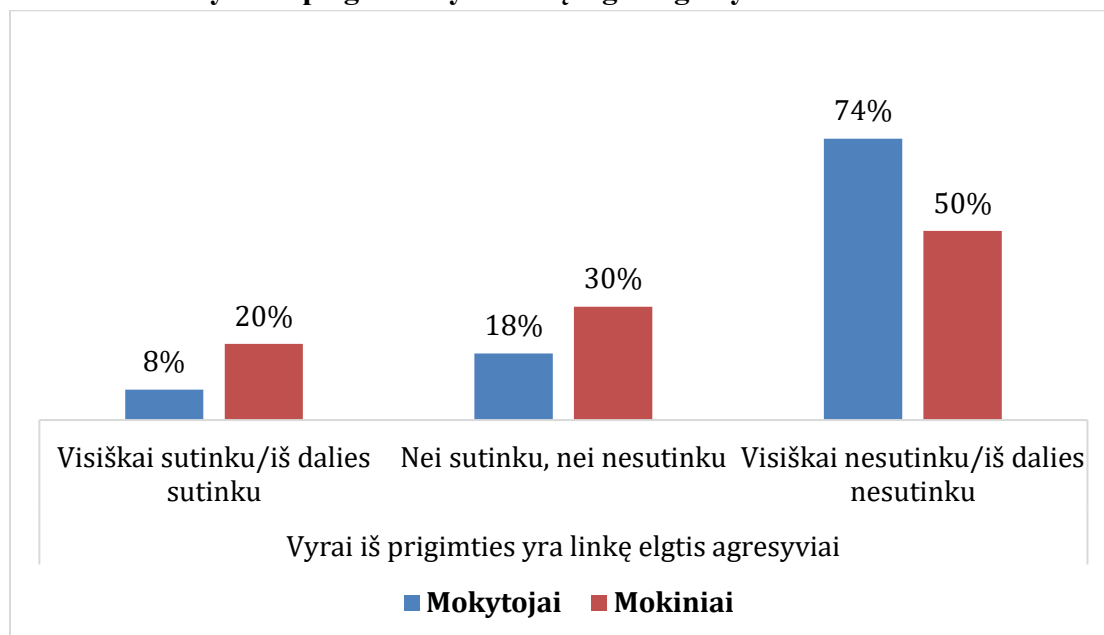
Grafikas 47. Kai vaikinai sako „ne“ lytiniam santykiams, tai gali reikšti „galbūt“ arba „taip“

Kai vaikinai sako „ne“ lytiniam santykiams, tai gali reikšti „galbūt“ arba „taip“: didžioji dauguma (83%) mokytojų ir daugiau nei pusė (68%) mokinių su teiginiu iš dalies arba visiškai

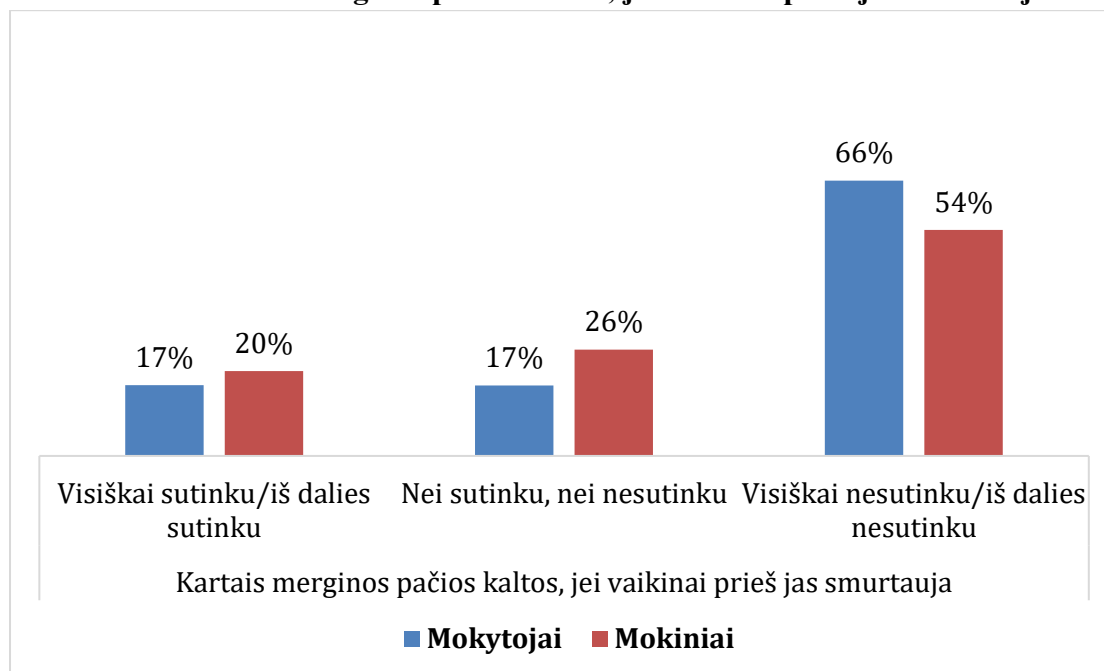
nesutiko. 18% mokinių ir 13% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko, o likę 14% mokinių ir 4% mokytojų buvo linkę visiškai arba iš dalies sutikti su teiginiu.

Grafikas 48. Vyrai iš prigimties yra linkę elgtis agresyviai

Vyrai iš prigimties yra linkę elgtis agresyviai: 74% mokytojų ir 50% mokinių iš dalies ar visiškai sutiko su teiginiu, 30% mokinių ir 18% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko. 20% mokinių ir tik 8% mokytojų visiškai ar iš dalies sutiko su teiginiu.

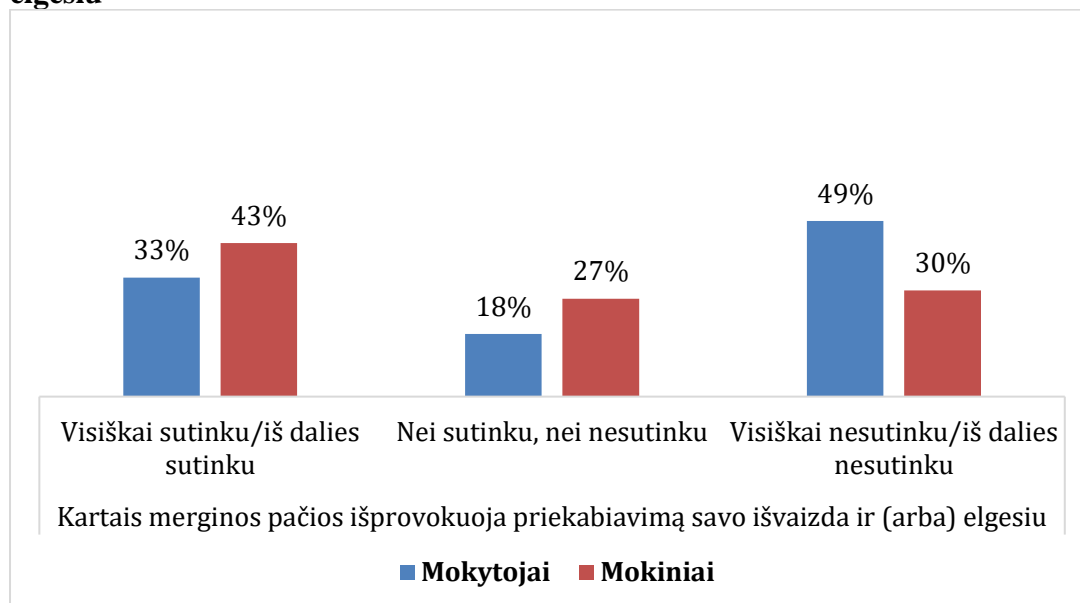
Grafikas 49. Kartais merginos pačios kaltos, jei vaikinai prieš jas smurtauja

Kartais merginos pačios kaltos, jei vaikinai prieš jas smurtauja: daugiau nei pusė (66%) mokytojų ir 54% mokinių iš dalies arba visiškai nesutiko su teiginiu. 26% mokinių ir 17%

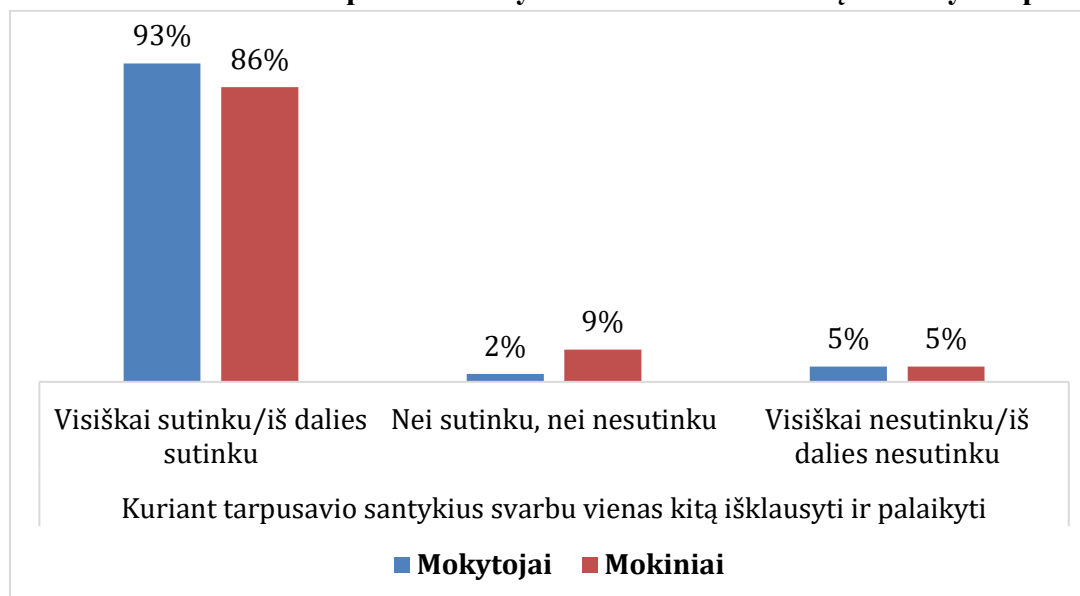
mokytojų buvo neapsisprendę. Likę 20% mokinių ir 17% mokytojų visiškai arba iš dalies sutiko su teiginiu.

Grafikas 50. Kartais merginos pačios išprovokuoja priekabiavimą savo išvaizda ir (arba) elgesiu

Kartais merginos pačios išprovokuoja priekabiavimą savo išvaizda ir (arba) elgesiu: 49% mokytojų ir 30% mokinių su teiginiu buvo linkę iš dalies arba visiškai nesutikti. 43% mokinių ir 33% mokytojų visiškai arba iš dalies sutiko su teiginiu. Likę 27% mokinių ir 18% mokytojų nei sutiko, nei nesutiko su teiginiu.

Grafikas 51. Kuriant tarpusavio santykius svarbu vienas kitą išklausti ir palaikyti

Kuriant tarpusavio santykius svarbu vienas kitą išklausti ir palaikyti: absoliuti dauguma (93%) mokytojų ir 86% mokinių su teiginiu visiškai arba iš dalies sutiko. 9% mokinių ir tik 2% mokytojų buvo neapsisprendę. Likę 5% mokytojų ir 5% mokinių buvo linkę iš dalies arba visiškai nesutikti su teiginiu.

*

Dauguma apklaustų mokytojų nepritaria nuostatoms, turinčioms **emocinio smurto** požymių, pavyzdžiui, kad merginos ir vaikinai gali šaukti, žeminti ar menkinti savo partnerį (-ę). Tačiau apklaustų moksleivių nuostatos skiriasi lyginant su mokytojų. Nors apie pusė apklaustųjų nepritaria teiginiui, kad galima šaukti ant savo partnerio (-ės), yra apie ketvirtadalis manančių, kad taip elgtis galima, ir beveik tiek pat neturi aiškios pozicijos šiuo klausimu.

Teiraujantis apie **fizinio smurto** priimtinumą, pastebėtina, kad tiek apklausti mokytojai, tiek moksleiviai nepritaria smurtui nei prieš merginas, nei prieš vaikus. Tačiau interpretuojant duomenis, galime daryti prielaidą, kad tarp moksleivių merginų smurtas prieš vaikus šiek tiek labiau toleruojamas nei vaikinų smurtas prieš merginas. Mažesne smurtinio elgesio tolerancija pasižymėjo mokytojų pasisakymai.

Teiginiuose, kuriais siekiama pamatuoti apklaustų mokytojų ir moksleivių suvokimą **apie lytinės prievartos atpažinimą**, galime pastebėti, kad dauguma apklaustųjų labiau linkę nepritarti galimai lytinei prievartai tarpusavio santykiuose. Tačiau lyginant mokytojų ir moksleivių atsakymus, galima pastebėti tendencijas, kad moksleiviai šiek tiek dažniau linkę interpretuoti merginos ar vaikino „ne“ lytiniams santykiams kaip sutikimą.

Apklaustų mokytojų ir moksleivių požiūris, kad **vyrai iš prigimties yra linkę elgtis agresyviai**, šiek tiek išsiskyrė. Mokytojai dažniau nei moksleiviai linkę nepritarti šiai nuostatai. Nors pusė apklaustų moksleivių linkę nesutikti su šiuo teiginiu, trečdalis neturi aiškios pozicijos. Apie penktadalis moksleivių (21%) linkę sutikti su šiuo teiginiu, tuo tarpu tik 9% mokytojų sutinka. Reprezentatyvi visuomenės nuostatų apklausa rodo panašias tendencijas kaip ir moksleivių apklausos rezultatai, kuomet pusė respondentų nepritaria nuostatai, kad vyrai iš prigimties elgiasi agresyviai. Lyginant su mokytojų ir moksleivių apklausos duomenimis, visuomenės reprezentatyvios apklausos respondentai dažniau (37%) linkę sutikti su šiuo teiginiu⁷

Apklausos duomenys leidžia daryti prielaidą **apie aukų kaltinimo** apraiškas mokytojų ir moksleivių nuostatose. Beveik pusė apklaustų moksleivių ir trečdalis mokytojų sutinka, kad merginos išprovokuoja priekabiavimą savo išvaizda ir elgesiu. Penktadalis moksleivių ir šiek tiek mažiau mokytojų mano, kad merginos yra kaltos, jei vaikinai prieš jas smurtauja. Beveik tiek pat neturi aiškios pozicijos. Tai leidžia daryti prielaidą, kad vis dar vyrauja nuostata apie moterų kaltę dėl smurto ir priekabiavimo, kuri rodo apklaustųjų, ypač moksleivių, ribotą suvokimą apie sisteminį smurtą prieš moteris, jo priežastis ir pasekmes.

⁷ LGKT, 2018, p. 51.

Apklauso rezultatų apibendrinimas

Analizuojant mokytojų ir moksleivių apklauso duomenis pastebimi **teigiami pokyčiai** ir kintantis požiūris į merginų ir vaikinų pasirinkimus, pomėgius ir gebėjimus, neskirstant jų pagal lytį. Išryškėja tendencija, kad respondentai pritaria vienodam laiko pasidalinimui buityje, tėvystės atostogoms ir tėčių įsitraukimui į vaiko priežiūrą. Apklaustų mokytojų ir moksleivių nuostatose apie tarpusavio santykius pastebimos tendencijos pripažinti subalansuotų ir tarpusavio pagarba paremtų santykių modelį. Respondentai nepritaria privatumo nepaisymui, žeminimui ir nurodinėjimui. Absoliuti dauguma respondentų pritaria nesmurtiniam elgesiui, kuris paremtas tarpusavio įsiklausymu ir palaikymu. Apžvelgus mokytojų ir moksleivių apklauso duomenų rezultatus, pastebimas tokių smurto formų kaip emocinis, fizinis ir lytinis smurtas atpažinimas. Respondentų atsakymai leidžia daryti prielaidą, kad pritariama nuostatai, jog bet koks smurtinis elgesys (emocinė, fizinė ir lytinė prievarta) ir prieš merginas, ir prieš vaikus yra nepriimtinas.

Nepaisant šių teigiamų tendencijų, matomos ir **stereotipinės nuostatos**. Respondentai linkę manyti, kad vyrai geresni lyderiai, o moterys emocijomis vadovaujasi daugiau nei loginiu mąstymu, kad moterys turi labiau rūpintis vaikais, o vyrai – išlaikyti šeimą.

Apklausti mokytojai ir moksleiviai išsiskiria **stereotipiniu požiūriu į moterų išvaizdą** akcentuojant seksualumo aspektą kaip būtiną moterų įvaizdžiui. Pastebėta, kad respondentai linkę normalizuoti elgesį, kuris turi **seksualinio priekabiavimo ir priekabiavimo požymių**. Tai leidžia daryti prielaidą, kad tiek mokytojai, tiek mokiniai neturi aiškios nuomonės apie seksualinio priekabiavimo apraiškas ir dinamiką, yra linkę priekabiaujantį elgesį laikyti flirtu. Svarbu atkreipti dėmesį, kad pavydas tarpusavio santykiuose yra vertinamas kaip dėmesio išraiška. Tai leidžia daryti prielaidą, kad mokytojai ir moksleiviai turi mažai informacijos apie tai, jog pavydas pasitelkimas kontroliuoti kitą asmenį ir primesti jai/jam savo valią.

Apklauso duomenų apžvalga leidžia daryti prielaidą apie **aukų kaltinimo apraiškas** mokytojų ir moksleivių nuostatose, kuomet pritariama teiginiams, kad merginos dėl savo išvaizdos ar elgesio išprovokuoja priekabiavimą ir yra pačios kaltos, kai prieš jas smurtaujama. Tokios aukų kaltinimo nuostatos sustiprina stereotipus apie moterų seksualumą, požiūrį apie jų menkesnę galią visuomenėje ir įsitikinimą apie jų atsakomybę kontroliuoti savo elgesį ir seksualumą.

Apibendrinus visos apklauso rezultatus, atkreiptinas dėmesys, kad beveik trečdalis apklaustų moksleivių dažniausiai pasirenka „neutralų“ atsakymą į teiginius (nei sutinka, ne nesutinka). Tai leidžia daryti prielaidą, kad moksleivių nuostatos gali keistis priklausomai nuo to, kokie požiūriai ir kultūrinės normos formuojamos viešojoje erdvėje (makro lygmuo) ir mokykloje (meso lygmuo).